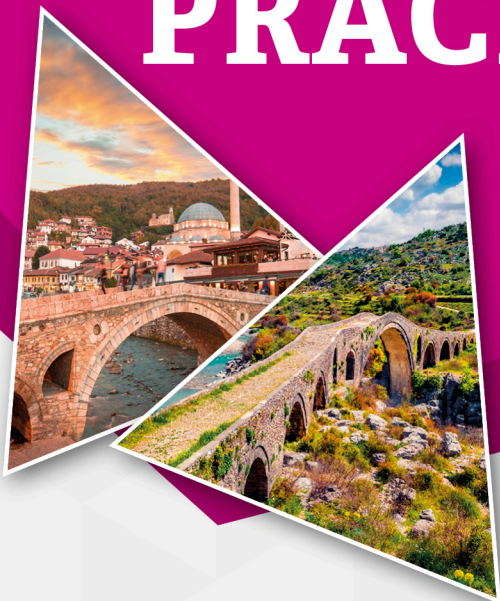


# PRACE

Institutu  
Europy  
Środkowej



Agata Domachowska

## **Niełatwe partnerstwo: relacje Albanii i Kosowa w latach 2008-2023**



**PRACE** Instytutu  
Europy  
Środkowej

**Recenzent** dr Artur Adamczyk, Centrum Europejskie  
Uniwersytetu Warszawskiego

**Seria** Prace Instytutu Europy Środkowej  
**Numer** 14/2023  
**Redakcja serii** Beata Surmacz i Tomasz Stępniewski

**Copyright** Instytut Europy Środkowej  
**ISBN** 978-83-67678-40-7  
**Wydawca** Instytut Europy Środkowej  
ul. Niecała 5  
20-080 Lublin  
[www.ies.lublin.pl](http://www.ies.lublin.pl)

**Projekt okładki i skład** [www.targonski.pl](http://www.targonski.pl)  
**Fotografie na okładce** © Helena Zezulkova | shutterstock.com  
© esfera | shutterstock.com  
© Aija Lehtonen | shutterstock.com

Instytut  
Europy Środkowej



Nr 14/2023

**PRACE**

Instytutu  
Europy  
Środkowej

Agata Domachowska

**Nielatwe partnerstwo:  
relacje Albanii i Kosowa  
w latach 2008-2023**

Lublin 2023



## Spis treści

Wstęp.....	7
Résumé .....	11
1. Relacje polityczne.....	15
2. Relacje gospodarcze.....	43
3. Relacje społeczno-kulturowe.....	51
4. <i>Post scriptum</i> . Wspólnota narodowa Albanii i Kosowa a plan stworzenia „Wielkiej Albanii” .....	59
Podsumowanie.....	65
Bibliografia.....	69



## Wstęp

Albania i Kosowo to bałkańskie państwa, które niezwykle dużo łączy, ale też sporo kwestii dzieli. Tym, co je łączy, jest niewątpliwie wspólny naród albański, posługujący się podobnym językiem, posiadający podobne tradycje oraz doświadczenie życia przez stulecia w ramach imperium osmańskiego<sup>1</sup>. Natomiast XX w. to stulecie, w którym Albańczycy doświadczyli bycia częścią różnych organizmów państwowych – wyłączając krótki okres II wojny światowej. Albania w 1912 r. ogłosiła niepodległość, kończąc w ten spo-

---

<sup>1</sup> A. Fodor, *Albania and Kosovo – Common Ties, Common Issues*, „Foreign Policy Review”, 15 (1) 2022, s. 144.



sób wielowiekową dominację Osmanów na tym terytorium i zaczynając proces budowania własnych instytucji państwowych. Kosowo z kolei stało się częścią Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców, przemianowanego w 1929 r. na Królestwo Jugosławii. Po zakończeniu II wojny światowej Kosowo ponownie stało się częścią państwa jugosłowiańskiego, tym razem rządzonego przez komunistów na czele z marszałkiem Josipem Brozem Titą. W tym samym czasie komunistyczne rządy Envera Hoxhy doprowadziły do izolowania Albanii od reszty świata, kompletnie rujnując jej gospodarkę i represjonując obywateli za najmniejszy nawet przejaw antyrządowej działalności. Wraz z upadkiem żelaznej kurtyny, również w Albanii rozpoczęły się przemiany demokratyczne i przez trzy ostatnie dekady państwo to stara się rozwijać i doganiać pozostałe państwa europejskie. Z kolei Kosowo, domagające się uznania swej niepodległości przez społeczność międzynarodową już w okresie wojen jugosłowiańskich, toczących się w latach 90. XX w., ostatecznie osiągnęło swój cel w 2008 r. Państwo to wciąż jednak nie posiada powszechnego uznania międzynarodowego. Republiki Kosowa nie uznają m.in. dwaj stali członkowie Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych (Chiny i Rosja), a także pięć państw członkowskich Unii Europejskiej (Hiszpania, Rumunia, Słowacja, Grecja i Cypr) oraz Serbia, z którą Kosowo pod auspicjami Unii Europejskiej prowadzi od lat dialog w kwestii normalizacji relacji bilateralnych.

Jakkolwiek kosowscy Albańczycy posiadają własne, odrębne symbole państwowe, w wymiarze symbolicznym Albańczyków żyjących w Albanii, Kosowie i innych państwach bałkańskich niezwykle silnie łączy albańska flaga. Czerwoną flagę z czarnym dwugłowym orłem zobaczymy prawie wszędzie, gdzie żyją Albańczycy – zarówno w regionie Bałkanów, jak i po drugiej stronie Atlantyku (w Stanach Zjednoczonych czy w Kanadzie), gdzie do dziś żyją członkowie tzw. starej albańskiej emigracji. Podobnie symboliczne znaczenie ma tzw. gest orła, wykonywany przy różnych okazjach przez albańskich polityków, artystów czy sportowców.

Celem niniejszej pracy jest dokonanie syntetycznej analizy relacji pomiędzy Albanią a Kosowem, kształtujących się na przestrzeni ostatnich piętnastu lat, tj. od momentu ogłoszenia przez władze w Prisztinie niepodległości aż do 2023 r. Przeanalizowane zostaną trzy płaszczyzny tych relacji, tj. płaszczyzna polityczna, gospodarcza oraz społeczno-kulturowa. W pracy zawarto również krótkie odniesienie się do kwestii budzącej szerokie zainteresowanie i szereg obaw ze strony społeczności międzynarodowej, tj. projektu stworzenia w regionie Bałkanów tzw. „Wielkiej Albanii”.



## Résumé

- Albania i Kosowo to państwa niezwykle sobie bliskie w subregionie Bałkanów Zachodnich. Choć ostatnie stulecie stanowi okres odmiennych doświadczeń historycznych obu państw, łączy je wcześniejsze wielowiekowe doświadczenie funkcjonowania w ramach imperium osmańskiego, podobnie jak historia wspólnej walki o niepodległość na przełomie XIX i XX w.
- Republika Albanii i Republika Kosowa od lat, niezależnie od tego, kto aktualnie sprawuje rządy w Tiranie i Prisztinie, wzmacniają współpracę bilateralną w obszarze stosunków politycznych, gospodarczych i społeczno-kulturowych. Choć liczba ponad stu czter-

dziestu umów bilateralnych podpisanych w ciągu ostatnich piętnastu lat wydaje się imponująca, w praktyce jednak wiele z nich nie zostało dotychczas implementowanych. Część przyjętych zobowiązań (np. w kwestii koordynacji polityk zagranicznych) należy zatem postrzegać raczej w kategoriach deklaracyjnych i symbolicznych.

- Albania nieustannie stara się wspierać Kosowo w jego staraniach o uzyskanie pełnego uznania na arenie międzynarodowej oraz uzyskanie członkostwa w kolejnych – nie tylko regionalnych – organizacjach międzynarodowych.
- Relacje między obydwooma państwami od lat determinują także spory o charakterze personalnym. Obecny, wyraźny konflikt pomiędzy premierem Albanii Edim Ramą i premierem Kosowa Albinem Kurtim jest pokłosiem ich osobistej rywalizacji o pozycję symbolicznego politycznego przywódcy wszystkich Albańczyków żyjących na Bałkanach.
- Premier Edi Rama konsekwentnie buduje swój wizerunek polityka otwartego i koncyliacyjnego, otwartego na współpracę międzynarodową zarówno z partnerami zachodnimi (szczególnie ze Stanami Zjednoczonymi oraz państwami członkowskimi Unii Europejskiej), jak i z Turcją, będącą jednym z głównych partnerów zagranicznych Albanii. W ten sposób próbuje on jednocześnie wzmacniać pozycję międzynarodową Al-

banii w regionie bałkańskim oraz na szerszym forum międzynarodowym. Natomiast premier Albin Kurti to polityk nastawiony na realizację szeroko definiowanej idei narodowej, wskazujący na potrzebę ochrony interesów wszystkich Albańczyków żyjących w regionie Bałkanów, przez co cieszy się znaczącą popularnością nie tylko w Kosowie, ale także w Albanii, Macedonii Północnej, Czarnogórze i w dolinie Preševa, położonej na południu Serbii, tuż przy granicy z Kosowem.

- Wśród przedstawicieli kosowskiej klasy politycznej panuje przekonanie, że Kosowo, które stosunkowo niedawno wywalczyło niepodległość i prowadzi dalsze działania na rzecz uzyskania powszechnego uznania na arenie międzynarodowej, nie powinno być traktowane w sposób protekcyjny przez przywódców Albanii. Elity polityczne w Prisztinie stoją zatem na stanowisku, że w relacjach z Albanią Kosowo powinno być postrzegane jako równoprawny partner, z którym konsekwentnie pogłębia się współpracę międzynarodową.
- Niezależnie od indywidualnych ambicji politycznych oraz sporów personalnych, pojawiających się okresowo w relacjach między kosowskimi i albańskimi przywódcami politycznymi, stosunki Albanii i Kosowa będą wzmocniane i rozwijane. Nie należy się jednak spodziewać, że w najbliższym czasie dojdzie do realizacji planu zakładającego przyłączenie się Kosowa do Albanii czy też szerzej – połączenia ze sobą w jed-

no państwo wszystkich terytoriów, na których żyją Albańczycy w regionie Bałkanów. W praktyce oznacza to, że funkcjonalna integracja obszarów zamieszkałych przez ludność albańską możliwa jest przede wszystkim w ramach procesu integracji europejskiej, w którym uczestniczą oba państwa. *A contrario*, istnieje niebezpieczeństwo, że opóźnienie procesu akcesji państw Bałkanów Zachodnich do UE będzie wpływać na wzmocnienie retoryki nacjonalistycznej w regionie, w tym także w kwestii zjednoczenia obszarów zamieszkałych przez Albańczyków w regionie Bałkanów.

# 1. Relacje polityczne

Ogłoszenie niepodległości przez Kosowo w dniu 17 lutego 2008 r. to wydarzenie, które stanowiło spełnienie marzeń i politycznych aspiracji albańskiej ludności Kosowa oraz oznaczało symboliczny początek w relacjach między Albanią i Kosowem. Albania jako jedno z pierwszych państw – podobnie jak Stany Zjednoczone, Wielka Brytania, Francja czy Turcja – nawiązała stosunki dyplomatyczne z Kosowem<sup>2</sup>.

---

<sup>2</sup> Piętnaście lat po ogłoszeniu niepodległości, Kosowa wciąż nie uznaje pięć państw członkowskich UE: Hiszpania, Słowacja, Rumunia, Cypr i Grecja oraz dwaj stali członkowie Rady Bezpieczeństwa Organizacji Narodów Zjednoczonych, tj. Rosja i Chiny.



Decyzja ta została zapowiedziana już 18 lutego 2008 r. podczas wystąpienia telewizyjnego ówczesnego premiera Albanii, Saliego Berishy<sup>3</sup>. Potwierdzeniem wyjątkowych więzi historycznych i kulturowych łączących Kosowo i Albanie oraz zapowiedzią rozwoju stosunków między obu państwami było przybycie do Tirany z pierwszą wizytą zagraniczną w dniu 22 lutego 2008 r. – zaledwie kilka dni po ogłoszeniu niepodległości – ówczesnego przewodniczącego kosowskiego parlamentu Jakuba Krasniqi oraz pozostałych członków prezydium, Xhavita Halitiego i Sabriego Hamitiego. Spotkali się oni wówczas ze wszystkimi najważniejszymi albańskimi politykami – z ówczesną przewodniczącą albańskiego parlamentu Jozefiną Topalli, premierem S. Berishą (Demokratyczna Partia Albanii; *Partia Demokratike e Shqipërisë*, PD), prezydentem Bamirem Topim, szefem albańskiej dyplomacji Lulzimem Bashą, a także liderami dwóch największych ugrupowań opozycyjnych – Edim Ramą (*Partia Socialiste e Shqipërisë*; Socjalistyczna Partia Albanii, PS) oraz Ilirem Metą (Socjalistyczny Ruch na rzecz Integracji; *Lëvizja Socialiste për Integrim*, LSI)<sup>4</sup>.

Analizując relacje albańsko-kosowskie na przestrzeni ostatnich piętnastu lat, należy podkreślić, że partie polityczne w Albanii, pomimo istniejących między nimi silnych

<sup>3</sup> *SAD priznale Republiku Kosovo*, 18.02.2008, <https://www.slobodnaevropa.org/a/1002751.html> [15.07.2023].

<sup>4</sup> Obecnie ugrupowanie to nosi nazwę Partia Wolności (*Partia e Lirisë*, PL).

podziałów i –nierzadko spersonalizowanych – sporów politycznych, od lat pozostają zgodne w kwestii konieczności wspierania Kosowa na arenie międzynarodowej oraz konsekwentnego wzmocnienia relacji bilateralnych. W badanym okresie, w latach 2008-2013 władzę w Albanii sprawowała Demokratyczna Partia Albanii, natomiast w ostatniej dekadzie ster władzy w państwie spoczywał w rękach Socjalistycznej Partii Albanii. W analogicznym okresie w Kosowie zdecydowanie częściej dochodziło do zmiany na najwyższych szczeblach władzy, tj. upadku kolejnych koalicyjnych gabinetów rządowych. Od roku 2008 do 2014 funkcję premiera Kosowa sprawował Hashim Thaçi, lider Demokratycznej Partii Kosowa (*Partia Demokratike e Kosovës*, PDK), następnie przez kolejne trzy lata (do 2017 r.) Isa Mustafa, ówczesny przywódca Demokratycznej Ligi Kosowa (*Lidhja Demokratike e Kosovës*, LDK), od 2017 do 2020 – Ramush Haradinaj, lider Sojuszu dla Przyszłości Kosowa (*Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës*, AAK). Na początku 2020 r., przez mniej niż trzy miesiące, premierem po raz pierwszy był Albin Kurti, lider Ruchu „Samostanowienie!” (*Lëvizja VETËVENDOSJE!*, LVV). Po nim niewiele dłużej (od czerwca 2020 do marca 2021) funkcję tę pełnił Avdullah Hoti z LDK. Natomiast obecnie funkcję szefa kosowskiego rządu ponownie sprawuje A. Kurti.

Od 2008 r. władze Kosowa i Albanii podejmowały kolejne działania, mające na celu wzmocnienie relacji w obszarze politycznym, gospodarczym oraz społeczno-kulturowym. Oba państwa współpracowały również w ramach różnych organi-

zacji oraz formatów regionalnych, mających przybliżyć Albanię i Kosowo do członkostwa w Unii Europejskiej. Ze względu na trwający w dalszym ciągu spór polityczny i prawnomiedzynarodowy między Kosowem i Serbią wizja integracji europejskiej Kosowa wydaje się jednak w dalszym ciągu odległa. Z kolei Albania rozpoczęła w lipcu 2022 r. negocjacje akcesyjne. Nie należy jednak zakładać, że zakończą się one szybką akcesją tego państwa do UE<sup>5</sup>. Nie ulega wątpliwości, że uzyskanie członkostwa w Unii Europejskiej stanowi priorytet dla obu rządów – zarówno kosowskiego, jak i albańskiego.

Albania konsekwentnie wspiera dążenia władz w Prisztinie do uzyskania powszechnego uznania międzynarodowego, którego brak osłabia pozycję międzynarodową Kosowa. Albańskie władze wskazują na potrzebę uznania Republiki Kosowa podczas różnych wizyt zagranicznych oraz corocznych sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku<sup>6</sup>. We wrześniu 2010 r. Albania podjęła nawet próbę przekonania Chin do uznania niepodległości Kosowa. Podczas spotkania z wysokimi rangą urzędnikami Komunistycznej Partii Chin w Tiranie ówczesny prezydent Bamir Topi i premier Sali Berisha przekonywali bowiem chińskich dyplomatów

---

<sup>5</sup> Proces integracji europejskiej Albanii *de facto* komplikuje także spór historyczny i językowy pomiędzy Macedonią Północną a Bułgarią, który wpływa na dalsze opóźnianie procesu negocjacji akcesyjnych obu kandydatów do UE.

<sup>6</sup> Zob. np. United Nations, *At UN, Albania criticizes Serbia over actions in northern Kosovo*, 27.09.2011, <https://news.un.org/en/story/2011/09/389492-un-albania-criticizes-serbia-over-actions-northern-kosovo> [15.07.2023].

o potrzebie uznania niepodległości Kosowa, argumentując, że poparcie ze strony Chin przyczyniłoby się do uznania Kosowa przez pozostałe państwa, które jeszcze tego nie uczyniły. Podobne stanowisko prezentował minister spraw zagranicznych Albanii Ilir Meta podczas wizyt zagranicznych w państwach Ameryki Środkowej<sup>7</sup>. O wsparciu Kosowa na arenie międzynarodowej ze strony Albanii wielokrotnie mówił także premier Albanii S. Berisha, który podkreślał, że Kosowo powinno jak najszybciej uzyskać członkostwo w kolejnych organizacjach międzynarodowych<sup>8</sup>.

Politykę wspierania Kosowa na arenie międzynarodowej kontynuuje i rozwija obecny premier Albanii, Edi Rama. Po objęciu przez niego urzędu doszło faktycznie do intensyfikacji współpracy między Albanią i Kosowem, ponieważ państwa te podjęły decyzję o cyklicznej organizacji wspólnych posiedzeń obu rządów. Do tej pory miało miejsce osiem tego rodzaju spotkań międzyrządowych (zob. tabela 1).

Tabela 1. Wspólne posiedzenia rządów Albanii i Kosowa (2008-2023)

Miejsce posiedzenia obu rządów	Data posiedzenia	Premierzy obu państw uczestniczący w posiedzeniu
Prizren, Kosowo	11 stycznia 2014 r.	Hashim Thaçi, Edi Rama
Tirana, Albania	23 marca 2015 r.	Isa Mustafa, Edi Rama

<sup>7</sup> B. Likmeta, *Albania Urges China to Recognise Kosovo*, 3.09.2010, <https://balkaninsight.com/2010/09/03/albania-urges-china-to-recognise-kosovo/> [15.07.2023].

<sup>8</sup> Prime Minister Office, *Prime Minister: Albania is a strong ally of Kosovo*, 27.06.2010, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/prime-minister-albania-is-a-strong-ally-of-kosovo/> [17.07.2023].

Miejsce posiedzenia obu rządów	Data posiedzenia	Premierzy obu państw uczestniczący w posiedzeniu
Prisztina, Kosowo	3 czerwca 2016 r.	Isa Mustafa, Edi Rama
Korcza, Albania	27 listopada 2017 r.	Ramush Haradinaj, Edi Rama
Peja, Kosowo	26 listopada 2018 r.	Ramush Haradinaj, Edi Rama
Tirana, Albania	2 lutego 2020 r.	Avdullah Hoti, Edi Rama
Elbasan, Albania	26 listopada 2021 r.	Albin Kurti, Edi Rama
Prisztina, Kosowo	20 czerwca 2022 r.	Albin Kurti, Edi Rama
Gjakova, Kosowo	14 czerwca 2023 r.	Albin Kurti, Edi Rama

Źródło: opracowanie własne.

Pierwsze posiedzenie zostało zorganizowane 11 stycznia 2014 r. w historycznej miejscowości Prizren w południowym Kosowie. Premier Kosowa H. Thaçi stwierdził wówczas, że Albania i Kosowo powinny rozwijać wielowymiarową współpracę międzynarodową i dążyć do członkostwa w UE, a relacje albańsko-kosowskie mogą stać się wzorem dla całego regionu. Strony podpisały wówczas trzynaście umów (dotyczących m.in. współpracy w obszarze handlu, transportu, bezpieczeństwa czy kultury i edukacji). Podpisano także umowę o strategicznej współpracy między Kosowem a Albanią, której celem jest ułatwienie współpracy handlowej, transportowej i infrastrukturalnej oraz pogłębienie kooperacji na rzecz integracji europejskiej obu państw. Porozumiano się także w kwestii stworzenia wspólnej reprezentacji konsularnej<sup>9</sup>.

<sup>9</sup> Temat ten był poruszany już wcześniej w relacjach między Albanią i Kosowem. W październiku 2009 r., podczas wizyty w Prisztinie, premier Albanii Sali Berisha

Warto również dodać, że podczas pierwszego wspólnego posiedzenia rządów Albanii i Kosowa strony podkreśliły konieczność wsparcia Albańczyków żyjących w dolinie Preševa w południowej Serbii, realizowanego m.in. poprzez stworzenie specjalnego funduszu rozwojowego<sup>10</sup>. Egzemplifikacją powolnego procesu implementacji przyjętych rozwiązań na rzecz rozwoju współpracy między Kosowem i Albanią jest z pewnością fakt, że decyzję o powołaniu wspólnej grupy roboczej do spraw takiego funduszu podjęto dopiero wrześniu 2020 r.<sup>11</sup>

Podczas drugiego wspólnego posiedzenia obu rządów, które miało miejsce w Tiranie w 2015 r., podpisano łącznie jedenaście umów, przewidujących wzmacnianie współpracy bilateralnej w obszarze handlu, kontroli granic, bezpieczeństwa, rolnictwa, edukacji (np. porozumienie o wspólnej or-

---

wskazywał bowiem na konieczność ujednoczenia reprezentacji konsularnej obu państw, argumentując, że działanie to w sposób znaczący zmniejszyłoby koszty funkcjonowania urzędów konsularnych. Prime Minister Office, *Joint Meeting of Government of Republic of Kosovo and Government of Republic of Albania*, 11.01.2014, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/joint-meeting-of-government-of-republic-of-kosovo-and-government-of-republic-of-albania/> [15.07.2023].

<sup>10</sup> Zatwierdzono wówczas środki na pełne wyposażenie w niezbędny sprzęt medyczny oddziału położniczego w Preševie, *Albania-Kosovo agreement signed in Prizren*, 11.01.2014, <https://top-channel.tv/english/albania-kosovo-agreement-signed-in-prizren/> [17.07.2023].

<sup>11</sup> Podobna wspólna grupa robocza została powołana w celu utworzenia wspólnego funduszu, który gwarantowałby wsparcie finansowe dla projektów realizowanych przez Albańczyków mieszkających w Czarnogórze. *Albania-Kosovo joint meeting on October 2*, 30.09.2020, <https://europeanwesternbalkans.com/2020/09/30/albania-kosovo-joint-meeting-on-october-2/> [15.07.2023].

ganizacji nauczania języka albańskiego i albańskiej kultury wśród diaspory) i sportu<sup>12</sup>. Podkreślono także konieczność włączenia Kosowa we wszystkie międzynarodowe projekty regionalne, wśród których za jeden z kluczowych uznano gazociąg Transadriatycki (*Trans Adriatic Pipeline, TAP*). Uruchomiono również skoordynowane kontrole celne na granicy między Kosowem i Albanią, aby maksymalnie ułatwić transgraniczny przepływ osób i towarów<sup>13</sup>.

Podczas wspólnego posiedzenia rządów Albanii i Kosowa w Prisztinie w 2016 r. podpisano siedem kolejnych porozumień, które dotyczyły m.in. wzmocnienia współpracy organów celnych i podatkowych, administracji publicznej, środowiska (w tym również w odniesieniu do przypadków walki z kłeskami żywiołowymi), gospodarki, transportu oraz energii. W ramach działań na rzecz ochrony środowiska oraz pogłębienia współpracy transgranicznej postanowiono, że znajdujące się na granicy między Albanią i Kosowem jezioro Fierza (*Liqeni i Fierzës*) stanie się obszarem chronionym. W czasie posiedzenia zwrócono także uwagę na sukcesy Kosowa na arenie międzynarodowej, tj. podpisanie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu z Unią Europejską oraz umowy z Europejską Agencją Straży Granicznej i Przybrzeżnej

---

<sup>12</sup> Prime Minister Office, *The second joint meeting was held between the Government of Kosovo and the Government of Albania*, 23.03.2015, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/the-second-joint-meeting-was-held-between-the-government-of-kosovo-and-the-government-of-albania/> [18.07.2023].

<sup>13</sup> Ibidem.

(Frontex), a także uzyskanie przez Kosovo członkostwa w europejskiej i światowej federacji piłkarskiej – UEFA i FIFA. Władze Kosowa wskazywały także, że do powyższych sukcesów w istotnym stopniu przyczyniło się wsparcie kosowskich aspiracji ze strony Albanii<sup>14</sup>.

W kolejnym roku Kosovo i Albania podpisały kolejne dwanaście umów, które konkretyzowały współpracę obu państw w odniesieniu do procesu integracji euroatlantyckiej, a także szerzej – w obszarze polityki zagranicznej, gospodarki, handlu, infrastruktury, kultury oraz relacji z diasporą. Premier E. Rama wyraził wówczas opinię o konieczności pogłębienia współpracy dwustronnej na rzecz dalszego usuwania barier handlowych, pobudzenia inwestycji, zwiększenia mobilności oraz ułatwienia przepływu osób i towarów pomiędzy państwami. Szczególną uwagę poświęcono także współpracy transgranicznej<sup>15</sup>. W 2018 r. rządy Albanii i Kosowa podpisały kolejne dziewięć umów bilateralnych, porozumiewając się m.in. w kwestii zniesienia opłat roamingowych oraz utworzenia wspólnej Izby Handlowej<sup>16</sup>. Premier Rama wyraził wów-

<sup>14</sup> *The third joint meeting between the Government of Kosovo and the Government of Albania is held*, 3.06.2016, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/the-third-joint-meeting-between-the-government-of-kosovo-and-the-government-of-albania-is-held/> [21.07.2023].

<sup>15</sup> *Takimi i katërt ndërqeveritar Shqipëri-Kosovë*, <https://punetegashtme.gov.al/takimi-i-katert-nderqeveritar-shqiperi-kosove/> [21.07.2023].

<sup>16</sup> Albanian Government, *Fifth joint meeting between the governments of Albania and Kosovo*, 26.11.2018, <https://www.kryeministria.al/en/newsroom/mbledhja-e-pestë-e-perbashket-e-qeverive-te-shqiperise-dhe-te-kosoves/> [21.07.2023].



czas opinię, że w związku z dalszym ujednocnianiem procedur kontroli granicznej Albania i Kosowo powinny funkcjonować jak dwa państwa, których nie dzieli żadna granica<sup>17</sup>.

W 2019 r. doszło do zawarcia niezwykle ważnego porozumienia dotyczącego koordynacji polityk zagranicznych obu państw oraz zintegrowania misji dyplomatycznych. Podpisali je ówcześni ministrowie spraw zagranicznych Kosowa (Behgjet Pacolli) oraz Albanii (Gent Cakaj)<sup>18</sup>. Obaj politycy podkreślali wówczas, że działania te mają na celu ujednoczenie polityki zagranicznej Albanii i Kosowa w odniesieniu do kwestii narodowych, pozwalające obu państwom na realizację wspólnych działań na rzecz Albańczyków mieszkających w regionie Bałkanów. Warto dodać, że już dwa lata wcześniej premier Albanii Edi Rama wspominał o możliwości utworzenia wspólnych ambasad<sup>19</sup>. Z podobną ideą wystąpił w 2011 r., podczas spotkania z ówczesnym prezydentem Albanii Bamirem Topim oraz szefem albańskiej dyplomacji Edmondem Haxhinasto, dzisiejszy premier Kosowa Albin Kurti, będący wówczas liderem opozycyjnej partii LVV<sup>20</sup>.

<sup>17</sup> Ibidem.

<sup>18</sup> B. Begisholli, *Kosovo and Albania Agree to Run Joint Foreign Policy*, 3.07.2019, <https://balkaninsight.com/2019/07/03/kosovo-and-albania-agree-to-run-joint-foreign-policy/> [21.07.2023].

<sup>19</sup> *Joint Embassies of Albania and Kosovo: Unprecedented Move?*, 10.03.2017, <https://europeanwesternbalkans.com/2017/03/10/joint-embassies-of-albania-and-kosovo-unprecedented-move/> [21.07.2023].

<sup>20</sup> Ibidem; B. Begisholli, *Kosova dhe Shqipëria marrëveshje për politikë të jashtme të përbashkët*, 3.07.2019, <https://www.reporter.al/2019/07/03/kosova-dhe-shqiperia-marreshje-per-politike-te-jashtme-te-perbashket/> [21.07.2023].

Należy również zauważyć, że zanim doszło do podpisania umowy zakładającej koordynację polityk zagranicznych Kosowa oraz Albanii, oba państwa zainaugurowały otwarcie wspólnego konsulatu w Bari w 2016 r.<sup>21</sup>, a następnie w Monachium<sup>22</sup>. Obecnie działają także inne wspólne konsulaty, m.in. w Kopenhadze, Mediolanie i Strudze<sup>23</sup>. Podczas oficjalnego otwarcia konsulatu w Mediolanie minister spraw zagranicznych Albanii Ditmir Bushati nazwał go wprost „domem Albańczyków”<sup>24</sup>. W lutym 2020 r. ówcześni szefowie dyplomacji obu państw rozmawiali także na temat sposobu finansowania wspólnych ambasad<sup>25</sup>. Premier E. Rama niejednokrotnie tłumaczył, że pomysł ich utworzenia powodowany jest z chęcią redukcji kosztów utrzymania ambasad. Dyskusja

<sup>21</sup> *Joint consulate for Albania and Kosovo in Bari, Italy*, 16.08.2016, <https://top-channel.tv/english/joint-consulate-for-albania-and-kosovo-in-bari-italy/> [21.07.2023].

<sup>22</sup> *Albanian Embassy in Russia, Albania and Kosovo inaugurate Joint Consulate in Munich*, <https://ambasadat.gov.al/russia/en/albania-and-kosovo-inaugurate-joint-consulate-munich> [21.07.2023].

<sup>23</sup> A. Dhimolea, *Comprehensive Cooperation between Albania and Kosovo as an auxiliary instrument to a speedy regional economic integration*, Friedrich Ebert Stiftung, April 2023, s. 6, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/albanien/20321.pdf>.

<sup>24</sup> Republic of Albania, Ministry for Europe and Foreign Affairs, *Minister Bushati at the inauguration of the “new house of the Albanians” in Milan. The Albanian Consulate, a “success model” also in the framework of cooperation with Kosovo*, 11.01.2018, <https://puneteshjeme.gov.al/en/ministri-bushati-ne-perurimim-e-shtepise-se-re-te-shqiptareve-ne-milano-konsullata-shqiptare-nje-model-suksesi-edhe-ne-ku-ader-te-bashkepunimit-me-kosoven-2/> [23.07.2023].

<sup>25</sup> *Albania and Kosovo consider founding shared embassies and common economic space*, 19.02.2020, <https://europeanwesternbalkans.com/2020/02/19/albania-and-kosovo-consider-founding-shared-embassies-and-common-economic-space/> [23.07.2023].

na temat wspólnych przedstawicielstw dyplomatycznych nigdy nie oznaczała jednak, że państwa te mają zawsze zbieżne interesy i stanowiska w sprawach międzynarodowych.

Oceniając istotę porozumienia dotyczącego koordynacji polityk zagranicznych po czterech latach od jego zawarcia, należy stwierdzić, iż w praktyce dokument ten niewiele zmienił. Co więcej, wraz z objęciem urzędu przez premiera Albina Kurtiego w Kosowie relacje personalne na szczęblu premierów obu państw znacząco się pogorszyły, co jednocześnie skutkowało pogorszeniem relacji między państwami.

W oczywisty sposób przestrzeń do koordynacji polityk zagranicznych Kosowa i Albanii nadal istnieje, ponieważ oba społeczeństwa mają zbieżne przekonania w wielu kluczowych kwestiach międzynarodowych. Albańczycy po obu stronach granicy podobnie definiują choćby państwa im przyjazne oraz państwa wrogie. Niemcy, Włochy, Francja, Stany Zjednoczone oraz Turcja postrzegane są jako kraje przyjazne, natomiast Serbia oraz Rosja znajdują się w tej drugiej grupie. W przypadku oceny działań podejmowanych przez Grecję, Albańczycy zgodnie twierdzą, że państwo to zachowuje się bardziej przyjaźnie wobec Kosowa niż Albanii. Różnica stanowisk widoczna jest jedynie w kwestii podejścia do Chin. Kosowscy Albańczycy twierdzą bowiem, że Chiny zachowują się wrogo wobec obu państw, natomiast mieszkańcy Albanii – zapewne wskutek doświadczeń historycznych, tj. bliskich relacji między komunistyczną Albanią

i ChRL – uważają wręcz przeciwnie i postrzegają politykę prowadzoną przez władze w Pekinie jako przyjazną<sup>26</sup>.

Podczas wspólnego posiedzenia rządów Albanii i Kosowa, które miało miejsce w Tiranie w 2020 r., skupiono się z kolei na możliwości wdrożenia w relacjach albańsko-kosowskich czterech swobód, charakteryzujących wspólny rynek Unii Europejskiej, tj. swobodnego przepływu towarów, usług, kapitału i osób. Trzydzieści podpisanych wówczas umów wprowadzało kolejne ułatwienia w obszarze gospodarki (np. możliwość korzystania przez Kosowo z portu w Durrës; powiązanie systemów kolejowych obu państw; zniesienie podwójnego opodatkowania dla pracowników) oraz pogłębiało współpracę w obszarze kłęsk żywnościowych, bezpieczeństwa, edukacji (utworzenie wspólnej platformy cyfrowej kształcenia na poziomie przedszkolnym), kultury (koprodukcja filmów), sportu (powołanie wspólnej ligi koszykarskiej) i zdrowia (walka z pandemią COVID-19)<sup>27</sup>.

W 2021 r., w celu usprawnienia współpracy, obie strony uzgodniły utworzenie sekretariatu koordynującego wzajemne relacje (*Sekretariat për Koordinim të marrëdhënieve Kosovë-Shqipëri*)<sup>28</sup>. Na stanowisko sekretarza, stojącego na

<sup>26</sup> KFOS, *KOSOVO – ALBANIA Interaction, knowledge, values, beliefs, cooperation and unification*, Prishtina-Tirana, 5.02.2020, s. 29.

<sup>27</sup> *Albania-Kosovo relations: numerous agreements, little implementation*, 3.10.2020, <https://www.tiranatimes.com/?p=147306>; <https://exit.al/en/135330/> [25.07.2023].

<sup>28</sup> *Kush është Gentian Sala sekretari koordinues për marrëdhëniet Kosovë-Shqipëri*, 27.09.2021, <https://euronews.al/kush-eshte-gentian-sala-sekretari-koordinues-per-marredheniet-kosove-shqiperi/> [25.07.2023].

czele tego organu, został wówczas wybrany Gentian Sala z Albanii<sup>29</sup>.

W 2022 r., podczas wspólnego posiedzenia rządów Albanii i Kosowa, zawarto dziewiętnaście umów. Jedna z nich dotyczyła budowy linii kolejowej łączącej Durrës z Prisztiną. Państwa zgodziły się, że podzielą się po połowie kosztami jej budowy. Uzgodniono także, że w okresie letnim (od 1 czerwca do 30 września) obywatele obu państw będą mogli przekraczać granicę w święta i w weekendy bez konieczności przechodzenia kontroli. Pozostałe podpisane wówczas porozumienia dotyczyły m.in. wymiany danych z rejestrów stanu cywilnego oraz informacji dotyczących przyznawanych emerytur i rent obywatelom Albanii i Kosowa<sup>30</sup>.

Istotnym tematem, poruszonym przez premiera E. Ramę podczas wspólnego posiedzenia rządów w Prisztinie, była kwestia raportu z 2010 r., pt. *Inhuman Treatment of People and Illicit Trafficking in Human Organs in Kosovo*, autorstwa szwajcarskiego prawnika Dicka Martiego, który został przedstawiony na forum Rady Europy. W raporcie tym wskazywano na zbrodnie dokonywane przez członków Armii Wyzwolenia Kosowa (w tym ówczesnego premiera, a póź-

---

<sup>29</sup> *What were the agreements signed today between Albania-Kosovo?*, 26.11.2021, <https://euronews.al/en/what-were-the-agreements-signed-today-between-albania-kosovo/> [25.07.2023].

<sup>30</sup> B. Halla, *Kosovo, Albania, sign 19 agreements at eighth bilateral meeting*, 21.06.2022, [https://www.euractiv.com/section/politics/short\\_news/kosovo-albania-sign-19-agreements-at-eighth-bilateral-meeting/](https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/kosovo-albania-sign-19-agreements-at-eighth-bilateral-meeting/) [25.07.2023].

niejszego prezydenta H. Thačiego) w latach 90. XX w., a także na handel ludzkimi organami<sup>31</sup>. Co więcej, według treści zaprezentowanych w raporcie, miało to miejsce nie tylko na terenie Kosowa, ale również na terytorium Albanii. Premier Rama zapowiedział wówczas przygotowanie rezolucji potępiającej raport Martiego. Warto też dodać, że miesiąc wcześniej E. Rama odwiedził osobiście H. Thačiego, czekającego w areszcie w Hadze na proces sądowy, a będąc w Prisztinie, spotkał się z rodziną byłego prezydenta Kosowa<sup>32</sup>.

W lipcu 2022 r. albański parlament przyjął rezolucję potępiającą raport Martiego, uznając stawiane przez niego zarzuty za bezpodstawne. Premier E. Rama zapowiedział także złożenie wniosku do Rady Europy o ponowne rozważenie treści raportu z 2010 r. i jego odrzucenie, czego jednak nie udało mu się osiągnąć<sup>33</sup>. Mimo to premier Albanii nie zrezygnował z dalszej obrony przywódców kosowskich na arenie międzynarodowej. Podczas kolejnego szczytu Rady

<sup>31</sup> Council of Europe, Committee on Legal Affairs and Human Rights, Inhuman treatment of people and illicit trafficking in human organs in Kosovo, [https://assembly.coe.int/committeedocs/2010/20101218\\_ajdoc462010provamended.pdf](https://assembly.coe.int/committeedocs/2010/20101218_ajdoc462010provamended.pdf). Warto dodać, że wcześniej podobne zarzuty formułowała Carla Del Ponte, prokurator Międzynarodowego Trybunału w Karnego dla byłej Jugosławii. D.B. Pineles, *The Controversial Legacy of Dick Marty in Kosovo*, 26.04.2022, <https://balkaninsight.com/2022/04/26/the-controversial-legacy-of-dick-marty-in-kosovo/> [27.07.2023].

<sup>32</sup> F. Sinoruka, *Albanian MPs Adopt Resolution Condemning Kosovo War Crimes Report*, 22.07.2022, <https://balkaninsight.com/2022/07/22/albanian-mps-adopt-resolution-condemning-kosovo-war-crimes-report/> [27.07.2023].

<sup>33</sup> *Dick Marty's report on organ trafficking in Kosovo to remain, CoE decides*, 1.05.2023, <https://euronews.al/en/dick-martys-report-on-organ-trafficking-in-kosovo-to-remain-coe-decides/> [27.07.2023].

Europy, który miał miejsce w maju 2023 r., Rama ponownie zaapelował bowiem o odrzucenie raportu, twierdząc, że był on sponsorowany przez podmioty wspierające prezydenta Władimira Putina, chcące oczernić Albanię i Kosowo<sup>34</sup>.

Warto dodać, że powrót do tematu raportu z 2010 r. przez premiera E. Ramę przeistoczył się jednocześnie w spór pomiędzy głównymi siłami politycznymi w Albanii, tj. Demokratyczną Partią Albanii i Socjalistyczną Partią Albanii, dotyczący ich rzeczywistego zaangażowania w reprezentację i ochronę interesów Albańczyków żyjących w regionie Bałkanów. Były premier S. Berisha starał się odpiarać oskarżenia formułowane przez E. Ramę, który twierdził, że w 2010 r. Berisha nie zrobił nic w obronie honoru i dobrego imienia narodu albańskiego. Berisha argumentował zatem, że po przedstawieniu raportu przez D. Martiego zaproponował wszczęcie międzynarodowego śledztwa w tej kwestii i wyraził zapewnienie o pełnej współpracy władz w Tiranie przy jego prowadzeniu. Zaprzeczał on również twierdzeniom, że w czasie wojny o niepodległość Kosowa i po jej zakończeniu jeńcy serbscy byli przewożeni na terytorium Albanii przez członków UÇK. Berisha ocenił także raport Martiego jako bezpodstawny, a postawę jego autora jako antykosowską.

---

<sup>34</sup> *PM Rama asks CoE to withdraw Dick Marty's report for organ trafficking*, 17.05.2023, <https://euronews.al/en/rama-asks-coe-to-withdraw-dick-martys-report-for-organ-trafficking/> [27.07.2023].

W 2022 r., oprócz zorganizowania wspólnego posiedzenia rządów, po raz pierwszy w historii doszło również do wspólnego posiedzenia parlamentów Albanii i Kosowa. Okazją ku temu była 110 rocznica ogłoszenia niepodległości przez Albanie<sup>35</sup>. Posiedzeniu przewodniczyli Lindita Nikolla (przewodnicząca parlamentu Albanii) oraz Glauk Konjufca (przewodniczący parlamentu Kosowa). W sesji międzyparlamentarnej wzięli także udział premierzy obu państw. W swym oficjalnym przemówieniu premier E. Rama przywołał najważniejsze wydarzenia oraz postaci w albańskiej historii, w tym również Armię Wyzwolenia Kosowa (*Ushtria Çlirimtare e Kosovës*, UÇK) i Demokratyczną Ligę Kosowa jako podmioty kluczowe dla uzyskania niepodległości przez Kosowo<sup>36</sup>. Z kolei premier A. Kurti podkreślił dotychczasowe osiągnięcia współpracy kosowsko-albańskiej, stwierdzając jednocześnie, że Albańczycy powinni nie tylko wspólnie obchodzić kolejne święta, ale także pogłębiać praktyczną współpracę międzynarodową. Przekaz ten skierował do wszystkich Albańczyków żyjących w regionie Bałkanów<sup>37</sup>.

<sup>35</sup> 28 listopada to dzień niepodległości Albanii, ale także Święto Flagi Narodowej, obchodzone przez Albańczyków niezależnie od tego, gdzie żyją.

<sup>36</sup> *Albania, Kosovo parliaments hold first joint session in Tirana*, 27.11.2022, <https://www.kryeministria.al/en/newsroom/shqiperi-kosove-dy-kuvende-ne-mbledhjen-e-pare-te-perbashket/> [29.07.2023].

<sup>37</sup> Prime Minister Office, *Prime Minister Kurti's speech at the joint meeting of the Assemblies of Albania and Kosovo*, 27.11.2022, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/prime-minister-kurtis-speech-at-the-joint-meeting-of-the-assemblies-of-albania-and-kosovo/> [29.07.2023].



Jakkolwiek w ciągu piętnastu ostatnich lat Albania i Kosowo zawarły łącznie około stu pięćdziesięciu różnego rodzaju umów<sup>38</sup>, wiele z nich wciąż jednak nie jest realizowana. Brak woli obu stron, brak dostatecznych funduszy, a także przeszkody o charakterze biurokratycznym – to najważniejsze przyczyny braku implementacji.

Na 14 czerwca 2023 r. planowano organizację kolejnego, dziewiątego już wspólnego posiedzenia obu rządów, tym razem w kosowskim mieście Gjakova<sup>39</sup>. Albania i Kosowo zamierzały podpisać wówczas kolejnych czternaście umów, pogłębiających współpracę bilateralną. Umowy te dotyczyły m.in. współpracy w zapobieganiu wszelkim ekstremizmom, walki z terroryzmem, kontroli produktów pochodzenia niezwierzęcego na granicach, kooperacji w obszarze szkolnictwa wyższego i badań naukowych, współpracy w zakresie udzielania świadczeń zdrowotnych oraz turystyki i środowiska. Jakkolwiek do zaplanowanego posiedzenia obu rządów w czerwcu 2023 r. ostatecznie nie doszło, premier Edi Rama

---

<sup>38</sup> A. Dhimolea, op.cit., s. 4.

<sup>39</sup> Jakkolwiek do zaplanowanego posiedzenia obu rządów w czerwcu 2023 r. ostatecznie nie doszło, przywódcy obu państw podjęli decyzję o podpisaniu wcześniej przygotowanych dokumentów, zakładających pogłębienie współpracy pomiędzy Kosowem i Albanią. *Albania and Kosovo to hold ninth intergovernmental meeting in Gjakova*, 13.06.2023, <https://euronews.al/en/albania-and-kosovo-to-hold-ninth-intergovernmental-meeting-in-gjakova/> [29.07.2023]; Prime Minister Office, *13 agreements are signed between the Government of Kosovo and the Government of Albania*, 6.07.2023, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/13-agreements-are-signed-between-the-government-of-kosovo-and-the-government-of-albania/> [29.07.2023].

zapropował premierowi Albinowi Kurtiemu spotkanie w węższym niż dotychczas gronie – jedynie w obecności ministrów spraw zagranicznych oraz obrony. Premier Kosowa nie wyraził jednak zgody na tę propozycję, uznając, że zgodnie z wcześniejszą praktyką powinno dojść do posiedzenia rządów w pełnym składzie. Mimo to przywódcy obu państw podjęli decyzję o podpisaniu wcześniej przygotowanych dokumentów, zakładających pogłębienie współpracy pomiędzy Kosowem i Albanią.

Do odwołania wspólnego posiedzenia obu rządów doszło z powodu wzrostu napięcia w relacjach między Tiraną a Prisztiną, po tym jak premier E. Rama przygotował projekt statutu Związku Gmin Serbskich w Kosowie, który został następnie przesłany do kanclerza Niemiec i prezydenta Francji. Uczynił to jednak bez konsultacji z władzami Kosowa. Co więcej, z treścią dokumentu nie zapoznały się zainteresowane strony, tj. premier Kosowa oraz prezydent Serbii. Odnosząc się wówczas do działań podejmowanych przez albańskiego szefa rządu, A. Kurti stwierdził, że podczas kolejnego spotkania przywódców Serbii i Albanii w ramach inicjatywy Otwarte Bałkany, premier Rama powinien przedstawić podobną propozycję serbskiemu prezydentowi, dotyczącą sytuacji Albańczyków żyjących w dolinie Preševa. Co więcej, Kurti wskazał, że premiera E. Ramę zobowiązuje do tego konstytucja Albanii (art. 8), w której zapisano obowiązek rządzących do dbania o prawa również Albańczyków żyjących poza granicami Albanii.

W kolejnych tygodniach napięcia w relacjach dwustronnych nie obniżyły się. Premier A. Kurti nie spotkał się z E. Ramą podczas jego wizyty w Prisztinie (6 lipca 2023 r.)<sup>40</sup> ani nie zdecydował się na wzięcie udziału w spotkaniu z przedstawicielami Komisji Europejskiej, w tym z komisarzem ds. sąsiedztwa i rozszerzenia Oliverem Varhelyim, zorganizowanym w Tiranie (17 lipca)<sup>41</sup>. Do stolicy Albanii przybyli natomiast pozostali liderzy państw Bałkanów Zachodnich – prezydent Serbii Aleksandar Vučić, premier Czarnogóry Dritan Abazović, premier Macedonii Północnej Dimitar Kovačevski oraz premier Bośni i Hercegowiny Borjana Krišto. Na spotkaniu zostały omówione kwestie dotyczące zaplanowanego na październik kolejnego szczytu w ramach Procesu Berlińskiego. To właśnie Albania została wybrana na gospodarza tego spotkania. Nieobecność w Tiranie premiera Kurtiego została ostro skrytykowana przez opozycję w Kosowie, która oceniła jego zachowanie jako „dziecinne i nieodpowiedzialne politycznie”<sup>42</sup>. Pojawiły

<sup>40</sup> Zob. szerzej: A. Domachowska, *Edi Rama: intensyfikacja albańskiej dyplomacji w regionie*, „Komentarze IEŚ”, nr 905 (153/2023), <https://ies.lublin.pl/komentarze/edi-rama-intensyfikacja-albańskiej-dyplomacji-w-regionie/> [29.07.2023].

<sup>41</sup> *Kosova bojkoton takimin BE-Ballkani në Tiranë! Asnjë përfaqësues në organizimin me fokus Procesin e Berlinit*, 17.07.2023, <https://top-channel.tv/2023/07/17/kosova-bojkoton-takimin-be-ballkani-ne-tirane-asnje-perfaqesues-ne-organizimin-me-fokus-procesin-e-berlinit/> [29.07.2023].

<sup>42</sup> *Opozita kosovare dënon ashpër bojkotimin e takimit BE-Ballkani në Tiranë, mesazh Kurtit: Rama nuk të ftoi në dasmë*, 17.07.2023, <https://top-channel.tv/2023/07/17/opozita-kosovare-denon-ashper-bojkotimin-e-takimit-be-ballkani-ne-tirane-mesazh-kurtit-rama-nuk-te-ftoi-ne-dasme/> [29.07.2023].

się również obawy o możliwą samoizolację Kosowa w przypadku, gdyby premier A. Kurti nie zdecydował się na zmianę stanowiska i odmówił zgody na porozumienie się z władzami w Belgradzie. Politycy kosowskiej opozycji wskazywali ponadto, że działania podejmowane przez premiera Kurtiego nie będą korzystne dla Kosowa – wręcz przeciwnie, mogą zaszkodzić interesom państwa. Tego rodzaju opinie sprowadzały się do stwierdzenia, że konstruktywna współpraca władz w Tiranie i Prisztinie jest ważna z punktu widzenia interesów wszystkich Albańczyków<sup>43</sup>.

Do ponownego, osobistego spotkania pomiędzy premierami Kosowa i Albanii doszło dopiero pod koniec sierpnia 2023 r. podczas corocznego Forum Strategicznego w Bled (*Bled Strategic Forum*). W kontekście relacji z premierem E. Ramą premier A. Kurti stwierdził wówczas, że są one generalnie dobre, ale istnieją pewne nieporozumienia<sup>44</sup>. Natomiast E. Rama ocenił swego kosowskiego partnera jako polityka upartego, wskazując, że on sam podejmowałby inne działania, będąc na miejscu premiera Kosowa<sup>45</sup>. Przy innej okazji Rama stwierdził jednak, że uznaje premiera Kurtiego

<sup>43</sup> A. Sejda, *Analistët: Bojkoti nga Kurti i takimit joformal në Tiranë dëmton Kosovën*, 17.07.2023, <https://www.rtklive.com/sq/news-single.php?ID=641955> [29.07.2023].

<sup>44</sup> Kurti: *I have a fair and good relationship with Rama, but also disagreements*, 12.08.2023, <https://www.kosovo-online.com/en/news/politics/kurti-i-have-fair-and-good-relationship-rama-also-disagreements-12-8-2023> [18.09.2023].

<sup>45</sup> Rama: *Kurti stubborn and maximalist, should have made different choices*, 10.08.2023, <https://www.kosovo-online.com/en/news/politics/rama-kurti-stubborn-and-maximalist-should-have-made-different-choices-10-8-2023> [18.09.2023].

za swego przyjaciela, z którym nie ma żadnych osobistych konfliktów. Dodał jednocześnie, że obu polityków dzieli światopogląd – odmienne spojrzenie na to, w jaki sposób powinno się osiągać wspólne narodowe cele<sup>46</sup>.

Ponowne spotkanie obu przywódców miało miejsce 16 października 2023 r. w Tiranie, podczas szczytu w ramach Procesu Berlińskiego<sup>47</sup>. Spotkanie to po raz kolejny potwierdziło, że w rzeczywistości Albania i Kosowo, pomimo zawartych porozumień i deklaracji, nie koordynują swoich polityk zagranicznych.

Mimo sporów personalnych pomiędzy obu przywódcami, Albania konsekwentnie stara się wspierać Kosowo w kwestii normalizacji relacji z Serbią. Było to wyraźnie widoczne po 24 września 2023 r., kiedy doszło do ataku w północnej części Kosowa, zorganizowanego przez Serbów, w wyniku którego zginął kosowski funkcjonariusz policji<sup>48</sup>. W odpo-

---

<sup>46</sup> Symboliczne było również, że Rama i Kurti oglądali osobno mecz piłkarski, rozgrywany w ramach kwalifikacji do Mistrzostw Europy w piłce nożnej przez reprezentacje Albanii i Czech, który odbył się na stadionie w Tiranie (12 października 2023 r.). A. Kurtiemu towarzyszyli jednak minister infrastruktury i energii Albanii Belinda Balluku oraz syn przywódcy Armii Wyzwolenia Kosowa Lulzim Jashari. *Rama calls him a friend, but when Kurti comes to Tirana, he stays away*, 13.10.2023, <https://www.cna.al/english/politike/foto-rama-e-quan-mik-por-kur-kurti-vjen-ne-tirane-i-qendron-larg-i377240> [25.10.2023].

<sup>47</sup> Zob. szerzej: A. Domachowska, *Albania organizatorem szczytu państw Procesu Berlińskiego*, „Komentarze IEŚ”, nr 985 (233/2023), <https://ies.lublin.pl/komentarze/albania-organizatorem-szczytu-panstw-procesu-berlinskiego/> [28.10.2023].

<sup>48</sup> *Ubistvo kosovskog policajca: Priština optužuje "srpske kriminalne bande"*, 24.09.2023, <https://www.vreme.com/vesti/ubistvo-kosovskog-policajca-pristina-optuzuje-srpske-kriminalne-bande/> [28.10.2023].

wiedzi na wydarzenia w północnym Kosowie 12 października 2023 r. parlament Albanii przyjął rezolucję (101 głosów za i 1 wstrzymujący się), w której domagał się przeprowadzenia międzynarodowego śledztwa w sprawie wydarzeń z 24 września, jednocześnie podkreślając konieczność obrony wspólnych interesów Albanii i Kosowa. Rezolucja ta stanowiła wyraz solidarności z Kosowem, którego parlament 28 września 2023 r. również przegłosował uchwałę wskazującą na konieczność przeprowadzenia międzynarodowego śledztwa w sprawie zbrojnego incydentu w północnym Kosowie. Parlament Albanii zachęcił także władze w Prisztinie do ściślejszej współpracy ze strategicznymi sojusznikami – Unią Europejską oraz Stanami Zjednoczonymi – w ramach działań, prowadzących do normalizacji relacji z Serbią i ostatecznego uznania przez nią Kosowa<sup>49</sup>.

Widoczne obecnie częściowo odmienne stanowiska prezentowane przez premierów Kosowa i Albanii w kwestii procesu normalizacji relacji między Kosowem z Serbią wpisują się w szerszy, wewnątrzbałkański spór polityczny. Spór personalny między Ramą i Kurtim dotyczy bowiem szerszej rywalizacji o pozycję przywódcy wszystkich Albańczyków żyjących w regionie Bałkanów (i poza jego granicami). Premier E. Rama buduje swój wizerunek polityka otwartego

<sup>49</sup> J. Delia-Kaci, *Kuvendi i Shqipërisë miraton rezolutën në mbështetje të Kosovës*, 12.10.2023, <https://www.evropaelire.org/a/rama-vetedobesimi-diplomatik-kosoves/32634480.html> [28.10.2023].

i koncyliacyjnego, chcącego zachować jak najlepsze relacje ze wszystkimi najważniejszymi partnerami, tj. z Unią Europejską, Stanami Zjednoczonymi, Turcją oraz Grecją. Ocieplając relacje z Serbią, albański szef rządu próbował także przekonać zachodnich partnerów, że jest politykiem wzmacniającym stabilność i pokój na Bałkanach. Natomiast premier A. Kurti zdaje się być jego przeciwieństwem. Od lat odwołuje się bowiem do idei zjednoczeniowych i narodowych, argumentując przy tym, że umożliwienie Albańczykom życia w ramach jednego państwa (m.in. poprzez zjednoczenie Albanii i Kosowa) byłoby czymś naturalnym. Ze względu na swoją pryncypialność Kurti często postrzegany jest jako polityk uparty i nieskłonny do kompromisów.

Warto także przypomnieć, że nie jest to pierwszy przypadek nieporozumień pomiędzy przywódcami w Tiranie i Prisztinie we współczesnej historii relacji albańsko-kosowskich. Napięcia istniały bowiem w relacjach premierów S. Berishy i H. Thaçiego czy też premierów E. Ramy i R. Haradinaja. E. Rama pozwał nawet byłego kosowskiego premiera w związku z jego wypowiedziami, sugerującymi, że albański szef rządu chciał wzbogacić się na realizacji planu zakładającego podział Kosowa poprzez przyłączenie jego północnej części do Serbii. Premier R. Haradinaj stwierdził wówczas, że to on osobiście nie dopuścił, aby tego rodzaju pomysł został zrealizowany. Zdaniem R. Haradinaja, plan rozwiązania sporu między Serbią i Kosowem, przygotowany przez E. Ramę, H. Thaçiego i A. Vučića, pozwoliłby tym

politykom wzbogacić się o sumę 10 mld euro w wyniku przejęcia przez nich kontroli nad kosowską kopalnią Trepča. Premier E. Rama kategorycznie zaprzeczał jednak wypowiedziom kosowskiego premiera, uznając je za insynuacje<sup>50</sup>. Pomimo sporu personalnego między Ramą i Haradinajem, dochodziło jednak do kolejnych spotkań między tymi politykami. Ostatnie miało miejsce w Tiranie 19 października 2023 r., tuż po zakończeniu szczytu przywódców w ramach Procesu Berlińskiego<sup>51</sup>. Analizując osobiste relacje pomiędzy przywódcami Kosowa i Albanii, należy także odnotować szczególnie dobre między E. Ramą i H. Thaçim<sup>52</sup>, który wprost określany jest przez albańskiego szefa rządu mianem brata (*vellai*).

Biorąc pod uwagę relacje między Kosowem i Albanią, należy także podkreślić, że obejmują one również współpracę w ramach różnych formatów regionalnych, które mają na celu rozwój współpracy albańsko-kosowskiej także w forma-

<sup>50</sup> Gj. Erabara, *Albanian PM to Sue Kosovo's Haradinaj for Libel*, 25.10.2019, <https://balkaninsight.com/2019/10/25/albania-prime-minister-plans-to-sue-kosovos-haradinaj-for-libel/> [28.10.2023]; *Rama sues Haradinaj for defamation over "territory exchange" declarations*, 15.01.2020, <https://top-channel.tv/english/rama-sues-haradinaj-for-defamation-over-territory-exchange-declarations/> [28.10.2023].

<sup>51</sup> *Kryeministri Edi Rama takohet me Haradinaj, zbardhet takimi*, 19.10.2023, <https://lapsi.al/2023/10/19/kryeministri-edi-rama-takohet-me-haradinaj-zbardhet-takimi/> [28.10.2023].

<sup>52</sup> Były premier i prezydent Kosowa H. Thaçi obecnie przebywa w Hadze, gdzie toczy się proces, w którym oskarżony jest m.in. o dokonanie zbrodni wojennych w latach 90. XX w., kiedy był jednym z przywódców Armii Wyzwolenia Kosowa. Thaçi zdecydowanie odrzuca tego rodzaju oskarżenia.



cie multilateralnym oraz zbliżenie obu państw do Unii Europejskiej. Do tego rodzaju formatów należy zaliczyć: Proces Współpracy w Południowo-Wschodniej Europie (*South-East European Cooperation Process, SEECP*)<sup>53</sup>, Radę Współpracy Regionalnej (*Regional Cooperation Council, RCC*), Fundusz Bałkanów Zachodnich (*Western Balkans Fund*), Regionalne Biuro Współpracy Młodzieży (*Regional Youth Cooperation Office, RYCO*), Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu (*Central European Free Trade Agreement, CEFTA*), Proces Brdo-Brijuni (*Brdo-Brijuni Process*) czy Proces Berliński (*Berlin Process*).

W ciągu ostatnich lat kością niezgody pomiędzy Albanią i Kosowem pozostawało uczestnictwo w formacie Otwarte Bałkany (*Open Balkans*) – wcześniej znanym jako „małe Schengen” (*Mini Schengen*). Powstanie tego formatu współpracy międzynarodowej, zakładającego wzmocnienie relacji gospodarczych w regionie, zostało ogłoszone w październiku 2019 r. w Nowym Sadzie, podczas spotkania przywódców trzech państw – Albanii (premiera Ediego Ramy), Serbii

---

<sup>53</sup> W lipcu 2019 r. przywódcy Albanii i Kosowa podjęli decyzję o nieuczestniczeniu w szczycie SEECP w Sarajewie. Władze Kosowa zaprotestowały wówczas przeciwko formie zaproszenia, które było inne od tych wysłanych do przywódców pozostałych państw bałkańskich i kwestionowało w ten sposób państwowość Republiki Kosowa. Zaproszenie do udziału w szczycie w Sarajewie odrzucił także minister spraw zagranicznych Albanii Gent Cakaj, wyrażając w ten sposób solidarność z Kosowem. E. Fazliu, *Kosovo and Albania refuse to participate in Sarajevo summit*, 8.07.2019, <https://prishtinainsight.com/kosovo-and-albania-refuse-to-participate-in-sarajevo-summit/> [21.07.2023].

(prezydenta Aleksandra Vučića) oraz Macedonii Północnej (premiera Zorana Zaeva)<sup>54</sup>. Jakkolwiek w części spotkań przywódców, organizowanych w kolejnych latach, uczestniczyli również przedstawiciele Czarnogóry oraz Bośni i Hercegowiny, jak dotąd żadne z pozostałych państw Bałkanów Zachodnich nie wyraziło chęci przyłączenia się do inicjatywy Otwarte Bałkany. Władze Kosowa od samego początku były zdecydowanym przeciwnikiem współpracy w ramach tego formatu międzynarodowego. Warto zauważyć, że we wrześniu 2020 r., podpisując porozumienie o normalizacji relacji ekonomicznych z Serbią, ówczesny kosowski premier Avduallah Hoti wyraził zgodę na przyłączenie Kosowa do „małego Schengen”<sup>55</sup>. Większość uzgodnionych wtedy kwestii nie została jednak implementowana przez obie strony. Po ponownym dojściu do władzy premier A. Kurti podtrzymał swoją negatywną ocenę Otwartych Bałkanów, argumentując, że jest to format współpracy międzynarodowej, który może okazać się niebezpieczny z punktu widzenia Kosowa i przede wszystkim służy interesom Serbii.

W 2023 r. premier E. Rama stwierdził nieoczekiwanie, że inicjatywa Otwarte Bałkany „wypełniła swoją misję”,

<sup>54</sup> A. Domachowska, *Pomysł utworzenia „małego Schengen” dzieli państwa bałkańskie*, „Komentarze IeŚ”, nr 89 (89/2019), <https://ies.lublin.pl/komentarze/pomysl-utworzenia-malego-schengen-dzieli-panstwa-balkanskie/> [28.10.2023].

<sup>55</sup> A. Domachowska, *Serbia i Kosowo: porozumienie o normalizacji relacji ekonomicznych*, „Komentarze IeŚ”, nr 248 (151/2020), <https://ies.lublin.pl/komentarze/serbia-i-kosowo-porozumienie-o-normalizacji-relacji-ekonomicznych/> [28.10.2023].

którą było przede wszystkim ożywienie Procesu Berlińskiego oraz zwiększenie wymiany handlowej pomiędzy państwami regionu. Ogłosił zatem, że niniejsza formuła współpracy międzynarodowej została wyczerpana i należy wzmocnić Proces Berliński. Przed zaplanowanym na 16 października 2023 r. szczytem Procesu Berlińskiego w Tiranie premier E. Rama postanowił odbyć dwudniowy cykl (6-7 lipca) oficjalnych wizyt w stolicach państw Bałkanów Zachodnich, aby osobiście przedyskutować kwestie będące przedmiotem szczytu. Ponadto zaprosił przywódców państw Bałkanów Zachodnich na spotkanie z przedstawicielami Komisji Europejskiej do Tirany (17 lipca). Z pierwszą wizyta premier Rama udał się do Macedonii Północnej, gdzie spotkał się z premierem Dimitrem Kovačevskim. W czasie konferencji prasowej Rama odniósł się do swojej wcześniejszej wypowiedzi dotyczącej Otwartych Bałkanów, stwierdzając, że ze względu na zmianę stanowiska władz w Tiranie ten format współpracy regionalnej nie będzie kontynuowany, przynajmniej w formacie trójstronnym – albańsko-serbsko-macedońskim.

## 2. Relacje gospodarcze

Współpraca gospodarcza stanowi niezwykle ważny obszar w relacjach Kosowa i Albanii. Jej rozwój ma bowiem kluczowy wpływ na sytuację społeczną, zwłaszcza w Kosowie. Rządy w Tiranie i Prisztinie podejmują zatem szereg działań na rzecz korzystnej obustronnie unifikacji swych rynków (m.in. poprzez znoszenie kolejnych barier handlowych), a także tworzą nowe połączenia infrastrukturalne oraz energetyczne między Kosowem i Albanią.

Na przestrzeni ostatnich lat następuje konsekwentny wzrost wymiany handlowej pomiędzy obu państwami. Nawet okres pandemii COVID-19 nie wpłynął negatywnie na jej

bilans. Rozwojowi handlu, a także zwiększającemu się przepływowi osób, sprzyjają wprowadzone ułatwienia celne oraz umowa o zniesieniu podwójnego opodatkowania. Obecnie ponad 1200 kosowskich przedsiębiorstw prowadzi działalność gospodarczą w Albanii<sup>56</sup>. Albania jest jednak dopiero ósmym (4,5% całego importu) partnerem handlowym Kosowa pod względem importu i trzecim pod względem eksportu (11%). Z najnowszych danych wynika, że w 2022 r. Kosowo sprowadziło z Albanii towary o wartości 254 mln euro, a wyeksportowało towary o wartości przekraczającej 100 mln euro. Pod względem eksportu towarów Kosowo jest dla Albanii kluczowym partnerem, oddając palmę pierwszeństwa jedynie Włochom. Import z Kosowa również nieustannie rośnie. W grupie państw Bałkanów Zachodnich tylko Serbia wyprzedza Kosowo w tym obszarze wymiany handlowej z Albanią<sup>57</sup>.

Oba państwa handlują ze sobą głównie produktami metalurgicznymi oraz energią elektryczną. Wśród najpopularniejszych towarów, jakie Kosowo importowało w 2022 r. z Albanii, znalazły się: pręty stalowe, prąd, cement, woda mineralna oraz mleko. Natomiast eksportuje do Albanii odpady żelaza, energię elektryczną, złom i aluminium, napoje alkoholowe, olej słonecznikowy oraz mąkę pszenną. Oba państwa pozostają

---

<sup>56</sup> A. Dhimolea, op.cit., s. 4.

<sup>57</sup> Instat, *Eksporti sipas vendeve, 2018-2022*, <https://www.instat.gov.al/al/temat/treg-tia-e-jashtme/> [23.10.2023].

stają zgodne, że współpraca gospodarcza powinna być nadal pogłębiana. Po stronie kosowskiej istnieje jednak przekonanie, że duże przedsiębiorstwa albańskie mają bardzo mocną pozycję (często nawet monopolistyczną) na rynku kosowskim, a podejmowane przez nie działania wpływają negatywnie na wolną konkurencję. Wyrażane są także opinie, że na rynku albańskim to przedsiębiorstwa z Macedonii Północnej oraz z Czarnogóry są bardziej uprzywilejowane niż firmy z Kosowa. Wskazuje się wreszcie, że zarówno w Albanii, jak i w Kosowie duży wpływ na funkcjonowanie gospodarki mają określone grupy interesu, w tym także grupy przestępcze, które utrudniają integrację gospodarczą obu państw<sup>58</sup>.

Na wzrost wymiany handlowej pomiędzy Albanią a Kosowem pozytywnie wpłynęła decyzja władz w Prisztinie o nałożeniu 100% ceł na towary importowane z Serbii oraz z Bośni i Hercegowiny (2018-2020). Eksport z Albanii wzrósł w tym okresie o 39%<sup>59</sup>. Równocześnie jednak pojawiły się sporadyczne głosy o nierównoprawnym charakterze tej wymiany. Część przedsiębiorców z Kosowa domagała się bowiem wówczas wprowadzenia ceł antydumpingowych wobec albańskich producentów jaj, argumentując, że cena jaj wy-

<sup>58</sup> *Deconstruction of the Idea of Unification: the Future of Relations between Kosovo and Albania*, KIPRED, February 2020, s. 26, [https://www.kipred.org/repository/docs/DECONSTRUCTION\\_OF\\_THE\\_IDEA\\_OF\\_UNIFICATION\\_THE\\_FUTURE\\_OF\\_RELATIONS\\_BETWEEN\\_KOSOVO\\_AND\\_ALBANIA\\_40775.pdf](https://www.kipred.org/repository/docs/DECONSTRUCTION_OF_THE_IDEA_OF_UNIFICATION_THE_FUTURE_OF_RELATIONS_BETWEEN_KOSOVO_AND_ALBANIA_40775.pdf).

<sup>59</sup> B. Begisholli, *Albania, Macedonia, Profit from Kosovo's Tariff War*, 24.01.2019, <https://balkaninsight.com/2019/01/24/albania-macedonia-profit-from-kosovo-s-tariff-war-01-24-2019/> [24.10.2023].

produkowanych w Albanii i sprzedawanych w Kosowie jest niższa od kosztów produkcji, co jest niezgodnie z kosowską ustawą antydumpingową. Władze Kosowa stały jednak na stanowisku, że ilość jaj importowanych z Albanii jest zbyt niska, aby mogła zaszkodzić krajowym producentom<sup>60</sup>.

Do wzmocnienia współpracy gospodarczej pomiędzy państwami i unifikacji obu rynków przyczyniła się również poprawa infrastruktury drogowej. Kluczowym czynnikiem było otwarcie Autostrady Narodowej (*Rruga e Kombit*), łączącej Albanie i Kosowo. Odcinek w Albanii został otwarty w 2009 r. Do tego czasu droga łącząca Prisztinę z Tiraną prowadziła przez stolicę Macedonii Północnej i czas przejazdu zajmował ok. 8 godzin. Z kolei odcinek w Kosowie (*Rruga Ibrahim Rugova*) został oddany do użytku w 2013 r.<sup>61</sup> Obecnie czas przejazdu wynosi ok. 3,5 godziny. W celu usprawnienia transportu oba państwa planują także budowę linii kolejowej o długości ok. 130 km, która połączy Prisztinę z Durrës, głównym albańskim portem nad Adriatykiem<sup>62</sup>. Warto podkreślić, że obecna sieć kolejowa w obu państwach jest prze-

<sup>60</sup> D. Baliu, *Kosovo producers complain of damages from low-priced imports*, 9.11.2017, <https://prishtinainsight.com/kosovo-producers-complain-damages-low-priced-imports/> [23.10.2023].

<sup>61</sup> A. Fodor, *op.cit.*, s. 151.

<sup>62</sup> A. Isufi, *Kosovo, Albania Unveil Joint project for Railway Link*, 13.12.2021, <https://prishtinainsight.com/kosovo-albania-unveil-joint-project-for-railway-link/> [23.10.2023]; *Project on Albania-Kosovo Railway Moves Forward*, 31.01.2022, <https://invest-in-albania.org/project-on-albania-kosovo-railway-moves-forward> [23.10.2023].

starzała i często w złym stanie. Niezbędne są zatem znaczne inwestycje w jej rozbudowę i modernizację. Co więcej, kolej albańska wciąż nie jest w pełni zelektryfikowana<sup>63</sup>.

Od października 2022 r. Kosowo posiada również własny urząd celny, znajdujący się w albańskim porcie w Durrës, który umożliwi płynniejszy tranzyt towarów w obrocie międzynarodowym. W ceremonii jego otwarcia wzięli udział m.in. premier Albanii Edi Rama, wicepremier Kosowa Fatmir Limak, a także ministrowie finansów obu państw. Albański premier podkreślił wówczas, że jest to pierwszy krok do stworzenia unii celnej, prowadzącej do ujednoczenia rynków obu państw. Warto dodać, że w 2009 r. Albania zezwoliła na korzystanie przez Kosowo z adriatyckiego portu Shëngjin, który położony jest na północ od Tirany, co było wówczas niezwykle ważne dla kosowskiej gospodarki, zależnej od Serbii. Ostatecznie nie przyniosło to oczekiwanych korzyści, ponieważ port w Shëngjin okazał się zbyt płytki dla większych statków.

W kwietniu 2021 r. Albania otworzyła także międzynarodowe lotnisko w Kukës (północny wschód Albanii), które jest położone w pobliżu granicy z Kosowem. Stało się ono ważnym węzłem komunikacyjnym również dla mieszkańców tego bałkańskiego państwa. Władze Albanii oczeku-

<sup>63</sup> *Albania and Kosovo will have a 130 km railway line with a 200 million lek tender for consulting services*, 17.10.2022, <https://scantv.al/albania-and-kosovo-will-have-a-130-km-railway-line-with-a-200-million-lek-tender-for-consulting-services/> [25.10.2023].



ją ponadto, że lotnisko w Kukës przyczyni się do rozwoju turystyki, a więc tej gałęzi gospodarki, która od lat prężnie rozwija się w Albanii. Zgodnie z dwustronną umową, zawartą przez Albanie i Kosowo w celu zwiększenia swobody przepływu turystów pomiędzy tymi państwami, w okresie letnim (lipiec-wrzesień) na granicy albańsko-kosowskiej zniesiono w weekendy oraz dni świąteczne kontrole celne i paszportowe<sup>64</sup>. W ostatnich latach władze Albanii odnotowywały sukcesywny wzrost liczby turystów przybywających do tego państwa. Największą część z nich tradycyjnie już stanowili obywatele Kosowa (ponad 40% wszystkich turystów)<sup>65</sup>. Tylko w okresie od maja do lipca 2023 r. przybyło ich prawie 1,5 mln<sup>66</sup>. Albanie licznie odwiedzają też Albańczycy żyjący w pozostałych państwach bałkańskich, tj. w Czarnogórze i Macedonii Północnej, a także diaspora – z Włoch, Grecji, USA, Wielkiej Brytanii oraz Niemiec<sup>67</sup>. Można zatem stwierdzić, że albański sektor turystyczny nastawiony jest w znacznym stopniu na formalnie zagranicznych, ale w dalszym ciągu albańskich turystów i inwestorów. Ponadto bran-

<sup>64</sup> A. Fodor, op.cit., s. 152.

<sup>65</sup> *Tourists brought in a record of 1.55 billion euros in the first six months of 2023*, 12.09.2023, <https://euronews.al/en/tourists-brought-in-a-record-of-1-55-billion-euros-in-the-first-six-months-of-2023/> [28.10.2023].

<sup>66</sup> *Over 1 million vacationers came to Albania from Kosovo, Italian tourists came second*, 26.08.2023, <https://top-channel.tv/english/over-1-million-vacationers-came-to-albania-from-kosovo-italian-tourists-came-second/> [28.10.2023].

<sup>67</sup> UNDP, *Tourism and Hospitality in Albania 2022. An assessment of tourism trends and performance*, December 2022, s. 10, [https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-12/HOSPITALITY%20AND%20TOURISM%20IN%20ALBANIA\\_FINAL.pdf](https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-12/HOSPITALITY%20AND%20TOURISM%20IN%20ALBANIA_FINAL.pdf).

że turystyczne z obu państw współpracują ze sobą w celu przyciągnięcia turystów nie tylko do nadmorskich kurortów Albanii, ale także do miejscowości górskich na granicy Kosowa i Albanii.

Obecność kosowskich Albańczyków jest szczególnie widoczna na północy Albanii (choćby w takich miastach jak Shëngjin, Velipoja, Lezha czy Szkodra)<sup>68</sup>. To właśnie w tym regionie chętnie kupują oni nieruchomości oraz prowadzą hotele. Według danych z 2022 r. kosowscy Albańczycy są właścicielami 35% wszystkich przedsiębiorstw oraz 40% nieruchomości w miejscowości Shëngjin. Obywatele Kosowa coraz częściej inwestują również w innych rejonach Albanii, w tym także w miejscowościach uznawanych za najbardziej prestiżowe i luksusowe<sup>69</sup>.

Oba państwa współpracują ponadto w obszarze energetyki. Jej egzemplifikację stanowi m.in. kooperacja Kosowskiej Korporacji Energetycznej (KEK) i Albańskiej Korporacji Energii Elektrycznej (KESH) w zakresie przesyłu energii elektrycznej, jej bezpiecznego magazynowania oraz dywersyfikacji źródeł energii. Kosowo i Albania podpisały także umowę dotyczącą budowy linii przesyłowej (400 KWh), która ma połączyć albańskie i kosowskie sieci elektroenergetyczne. Od 2020 r. Kosowo zakupuje też energię elektryczną z Albanii,

---

<sup>68</sup> A. Fodor, op.cit., s. 162.

<sup>69</sup> *Kosovarët, rusët e ukrainasit, blerësit kryesorë në Lungomare*, 11.09.2022, <https://paparaci.com/199890/kosovaret-ruset-e-ukrainasit-bleresit-kryesore-ne-lungomare/> [28.10.2023].

która stara się w ten sposób pomóc północnemu sąsiadowi w pokonaniu problemów z ograniczeniami w zakresie dostaw energii elektrycznej, występującymi w Kosowie zwłaszcza w okresie letnim<sup>70</sup>.

Co więcej, w 2022 r. oba państwa wyraziły wolę współpracy przy realizacji projektu terminala LNG we Vlorze (Albania)<sup>71</sup>. Warto również dodać, że w przyszłości dostawy gazu ziemnego do Kosowa ma umożliwić gazociąg Alkogap<sup>72</sup>, który zostanie połączony przez planowany Gazociąg Jońsko-Adriatycki (*Ionian Adriatic Pipeline, IAP*) z Gazociągiem Transadriatyckim (*Trans Adriatic Pipeline, TAP*), biegnącym z Grecji *via* Albania do Włoch i stanowiącym część Południowego Korytarza Gazowego (*Southern Gas Corridor, SGC*)<sup>73</sup>.

---

<sup>70</sup> V. Dimitrievska, *Albania steps in to help Kosovo avoid electricity rationing*, 15.08.2022, <https://intellinews.com/albania-steps-in-to-help-kosovo-avoid-electricity-rationing-253547/> [28.10.2023].

<sup>71</sup> I. Todorović, *Kosovo may buy stake in gas-fired power plant project in Albania*, 21.06.2022, <https://balkangreenenergynews.com/kosovo-may-buy-stake-in-gas-fired-power-plant-project-in-albania/> [27.10.2023].

<sup>72</sup> *Albania-Kosovo Gas Pipeline (ALKOGAP)*, <https://www.wbif.eu/project/PRJ-MULTI-ENE-012> [2.10.2023].

<sup>73</sup> B. Matias, *Evaluating Kosovo's Decision to Refuse the Gas Pipeline: Geostrategic losses and gambles*, „Policy Analysis” 2022, nr 2, s. 4-16.

# 3. Relacje społeczno-kulturowe

Faktyczne i powszechnie uświadomione więzy kulturowe łączą Albańczyków w sposób szczególny, niezależnie od tego, gdzie mieszkają – w Kosowie, Albanii czy gdziekolwiek indziej. Już podczas pierwszego wspólnego posiedzenia rządów Albanii i Kosowa podjęto decyzję, że każdego roku zostanie przedstawiony harmonogram organizowanych przez strony wydarzeń kulturalnych<sup>74</sup>. W 2023 r. współpraca ta zakłada także wspólny udział w festiwalach filmowych,

---

<sup>74</sup> *Albania and Kosovo, joint cultural agenda*, 13.02.2014, <https://top-channel.tv/english/albania-and-kosovo-joint-cultural-agenda/> [28.10.2023].

m.in. w Berlinie i Cannes<sup>75</sup>. Uzgodniono również listę rocznic i wydarzeń historycznych (m.in. 17 stycznia – dzień pamięci o albańskim bohaterze narodowym Skanderbegu; 17 lutego – dzień niepodległości Kosowa; 10 czerwca – święto Ligi Prizreńskiej; 28 listopada – Święto Niepodległości i Dzień Flagi), które mają być wspólnie celebrowane przez obywatele obu państw<sup>76</sup>.

Wspólne celebrowanie świąt i rocznic od lat łączy Albańczyków i wzmacnia ich przywiązanie do wspólnego dziedzictwa kulturowego. Szczególnie ważna jest w tym kontekście tradycja wywodząca się z Ligi Prizreńskiej, organizacji powstałej w 1878 r. i działającej na rzecz praw Albańczyków, żyjących wówczas w imperium osmańskim. To, jak Liga Prizreńska zjednoczyła albańskich przywódców w XIX w., a pamięć o niej jednoczy obecnych albańskich liderów, podkreślał premier Kosowa A. Kurti podczas tegorocznej rocznicy jej powstania (12 czerwca 2023 r.)<sup>77</sup>. Niezwykle ważne,

<sup>75</sup> J. Vrapı, *Albania-Kosovo Cultural Calendar in 2022, activities and collaborations in the field of art, libraries, museums and heritage*, 29.11.2021, <https://sot.com.al/english/kultura/kalendari-kulturor-shqiperi-kosove-ne-2022-aktivitete-dhe-bashkepunime-n-i477978> [28.10.2023].

<sup>76</sup> *Kosovo and Albania harmonize the calendar of joint activities in public diplomacy*, 13.07.2023, <https://www.bidd.org.rs/kosovo-and-albania-harmonize-the-calendar-of-joint-activities-in-public-diplomacy/> [28.10.2023].

<sup>77</sup> Prime Minister Office, *Prime Minister Kurti on the 145th anniversary of the League of Prizren: The League unites us today and will unite us no matter what!*, 10.06.2023, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/prime-minister-kurti-on-the-145th-anniversary-of-the-league-of-prizren-the-league-unites-us-today-and-will-unite-us-no-matter-what/> [29.10.2023].

symboliczne znaczenie dla wszystkich Albańczyków żyjących w państwach regionu Bałkanów (i poza jego granicami) ma dzień 28 listopada, czyli święto niepodległości Albanii.

Ważnym wydarzeniem kulturalnym w regionie Bałkanów jest organizowany w Prisztinie festiwal muzyczny Sunny Hill. Został on zapoczątkowany w 2018 r. przez Duę Lipę, urodzoną w Londynie światowej sławy piosenkarkę, której rodzice pochodzą z Kosowa. Jest to festiwal, który cieszy się wielką popularnością wśród Albańczyków i cudzoziemców. W 2022 r. trwał on dwa dni – pierwszego dnia zorganizowano występy w Tiranie, a drugiego w Prisztinie. Decyzja o organizacji festiwalu po raz pierwszy także w albańskiej stolicy wzbudziła jednak negatywne reakcje wśród części kosowskich Albańczyków, widzących w festiwalu jeden ze znaków firmowych Kosowa<sup>78</sup>.

Dua Lipa nie jest jedyną znaną na świecie Albanką, która promuje wizerunek Albańczyków, Kosowa i Albanii. Rita Ora to kolejna światowej sławy piosenkarka pochodząca z Kosowa i podkreślająca swoje albańskie korzenie, podobnie jak Bebe Rexha, urodzona w Nowym Jorku piosenkarka, której rodzice wyemigrowali do Stanów Zjednoczonych z Macedonii, będącej wówczas częścią składową komunistycznej Jugosławii. Liczna albańska diaspora ma kluczowe znaczenie

<sup>78</sup> P. Isufi, *Kosovo Stunned as Dua Lipa Festival Shifts to Albania*, 16.06.2022, <https://prishtinainsight.com/kosovo-stunned-as-dua-lipa-festival-shifts-to-albania/> [12.10.2023].

dla wzmocnienia relacji pomiędzy Albańczykami, dlatego też współpraca z diasporą stanowi element łączący Kosowo i Albanie. Poprzez przyznawanie orderów i nadawanie obywatelstwa przedstawicielom albańskiej diaspory oba państwa starają się docenić ich zasługi na rzecz popularyzacji albańskiej kultury. W 2023 r. najbardziej znany na świecie albański pisarz, Ismail Kadare, otrzymał kosowskie obywatelstwo<sup>79</sup>, został także odznaczony orderem Hasana Prisztiny i wręczono mu klucze do kosowskiej stolicy, uznając pisarza jej honorowym mieszkańcem<sup>80</sup>. Z kolei albańskie obywatelstwo otrzymała wspomniana już Dua Lipa<sup>81</sup>. Natomiast Rita Ora została odznaczona przez prezydenta Albanii Bajrama Begaj orderem Naima Frashëriego, przyznawanym za wybitne osiągnięcia artystyczne i pedagogiczne<sup>82</sup>.

Kosowo, w przeciwieństwie do Albanii, nie jest objęte ruchem bezwizowym do państw Unii Europejskiej. Stanie się to dopiero w 2024 r.<sup>83</sup> Wynikające z tego niedogodności

<sup>79</sup> *Ismail Kadare receives Kosovar citizenship*, 1.08.2023, <https://www.anabelmagazine.com/news/71045/ismail-kadare-merr-nenshtetesine-kosovare/eng> [21.10.2023].

<sup>80</sup> *Ismail Kadare, "Honorary Citizen" of Fushë-Kosovo*, 8.06.2023, <https://www.koha.net/en/culture/380885/Ismail-Kadare,-Honorary-Citizen-of-Kosovo/> [21.10.2023].

<sup>81</sup> *Dua Lipa is granted Albanian citizenship*, 28.11.2022, <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-63779910> [21.10.2023].

<sup>82</sup> *'There are some things in life you never forget': Rita Ora looks elegant in black and white jacket and matching skirt as she's handed prestigious award by President of Albania Bajram Begaj*, 5.09.2022, <https://www.dailymail.co.uk/tvshowbiz/article-11182519/Rita-Ora-looks-elegant-black-white-shes-handed-prestigious-award-President-Albania.html> [21.10.2023].

<sup>83</sup> Warto dodać, że już w 2018 r. Komisja Europejska uznała, iż Kosowo spełniło wszystkie kryteria dotyczące liberalizacji wizowej. Jednak decyzja Rady w tej

powodowały, że w poprzednich latach wielu kosowskich Albańczyków dążyło do uzyskania albańskiego obywatelstwa. Budziło to jednak emocje w kosowskim społeczeństwie. Co ciekawe, już wcześniej premier Sali Berisha obiecywał, że doprowadzi do przyjęcia prawa, które umożliwi szybkie nadanie obywatelstwa Albanii każdemu Albańczykowi, niezależnie od tego, gdzie mieszka. Tak się jednak nie stało. Co ciekawe, taki postulat wobec władz w Tiranie sformułował prezydent Kosowa H. Thaçi<sup>84</sup>. Do kwestii obywatelstwa powrócił burmistrz Tirany Erion Veliaj, który w 110 rocznicę niepodległości Albanii zwrócił się do premiera E. Ramy z apelem o zliberalizowanie procedur dotyczących wydawania paszportów obywatelom Kosowa<sup>85</sup>. Ostatecznie, wraz z wprowadzeniem ruchu bezwizowego dla obywateli Kosowa od 2024 r., kwestia albańskiego obywatelstwa nie będzie miała już tak dużego znaczenia praktycznego, a dalsza dyskusja w tej sprawie będzie miała przede wszystkim wymiar symboliczny.

Edukacja to kolejny obszar współpracy obu państw, który stosownie do przyjętych umów i deklaracji ma wzmacniać relacje między Albańczykami. Już w 2012 r. przygotowano

---

kwestii została podjęta dopiero w 2023 r.

<sup>84</sup> E. Popova, D. Morina, *Thaci Urges Albania to Grant Kosovars Citizenship*, 11.10.2017, <https://balkaninsight.com/2017/10/11/thaci-urges-albania-to-grant-kosovars-citizenship-10-11-2017/> [23.10.2023].

<sup>85</sup> Veliaj: *Albanian passports should be given to all citizens of Kosovo*, 27.11.2022, <https://www.kosovo-online.com/en/news/politics/veliaj-albanian-passports-should-be-given-all-citizens-kosovo-27-11-2022> [23.10.2023].



wspólny elementarz (*Abetare*), a fakt ten został uznany przez ówczesnego premiera Kosowa H. Thaçiego za historyczne osiągnięcie<sup>86</sup>. W 2022 r., z okazji 110 rocznicy niepodległości Albanii, przygotowano kolejny podręcznik dla uczniów klas pierwszych szkół podstawowych<sup>87</sup>. Ma on nie tylko pomóc najmłodszym Albańczykom w nauce pisania oraz czytania, ale także wzmocnić ich przywiązanie do Albanii, jej historii i kultury. Co więcej, mają rozpocząć się wspólne prace nad przygotowaniem albańskiej encyklopedii. Tego rodzaju działania bywają jednak przedmiotem dyskusji. Część specjalistów w dziedzinie edukacji wskazuje na przykład, że programy nauczania powinny zostać ujednoczone już dawno temu. Inni twierdzą natomiast, że powinna odbyć się otwarta dyskusja nad tym, czy tworzenie kolejnych wspólnych podręczników wpłynie pozytywnie na rozwój kształcenia w obu państwach.

Sport jest następną przestrzenią, która łączy Albanie i Kosowo. Warto przypomnieć, że rząd w Tiranie wspierał i nadal wspiera Kosowo w jego działaniach na rzecz uzyskania członkostwa w różnego rodzaju międzynarodowych organizacjach sportowych. Co więcej, w 2020 r. obie federacje piłkarskie starały się przekonać kierownictwo UEFA, aby poparło pomysł organizacji nowych i wspólnych rozgrywek

<sup>86</sup> B. Bislimi, *Abetarja e përbashkët e Shqipërisë dhe e Kosovës*, 17.05.2012, <https://www.evropaelire.org/a/24583954.html> [23.10.2023].

<sup>87</sup> *Abetarja e përbashkët fshin kufijtë Shqipëri-Kosovë*, 1.09.2022, <https://www.albinfo.at/abetarja-e-perbashket-fshine-kufijte-shqiperi-kosove/> [21.10.2023].

piłkarskich, których nazwa (Puchar Matki Teresy) odnosiła się do postaci albańskiej świętej, Matki Teresy.

W kontekście piłki nożnej warto podkreślić, że według wyników badań opinii publicznej w obu państwach, większość respondentów (47,17%) uważa, że powinna istnieć jedna drużyna narodowa Kosowa i Albanii, natomiast 37,1% nie zgadza się z tym pomysłem i jest zdania, że powinny nadal funkcjonować dwie osobne reprezentacje piłkarskie. Badania ankietowe pokazują, że ideę jednej wspólnej drużyny narodowej bardziej popierają Albańczycy z Kosowa (26,2%) niż z Albanii (23,8%). Gdyby jednak powstała jedna wspólna drużyna narodowa, większość (48,5%) respondentów uważa, że stadion narodowy powinien znajdować się w Tiranie, a tylko 3,3%, że w Kosowie. Co ciekawe, aż 34,2% ankietowanych jest zdania, że powinny być dwa osobne stadiony narodowe<sup>88</sup>.

Warto również dodać, że mecze reprezentacji (szczególnie te piłkarskie) przyciągają uwagę Albańczyków z obu państw, dlatego też na stadionach w Albanii i Kosowie zawsze widoczne są albańskie flagi, transparenty z mapą tzw. „Wielkiej Albanii” i symboliką Armii Wyzwolenia Kosowa (UÇK), śpiewane są także piosenki mające wydźwięk narodowy czy patriotyczny. Jedną z popularnych piosenek, śpiewanych przez albańskich kibiców, jest *Xhamadani vija vija*, podkre-

<sup>88</sup> *The majority of Albanians want a joint Kosovo-Albania national football team*, 16.12.2022, <https://euronews.al/en/the-majority-of-albanians-want-a-joint-kosovo-albania-national-football-team/#> [24.10.2023].

śląjąca wspólnotę łączącą Kosovo i Albanie. Popularnością cieszy się także utwór *Mora fjale*, w którym centralne miejsce zajmuje Adem Jashari – kosowski bohater narodowy, jeden z komendantów UÇK.

Choć Albańczyków w Albanii i Kosowie z pewnością wiele łączy, to wiedza o sobie nawzajem nie jest bynajmniej symetryczna i oczywista. Wpływ na ten stan rzeczy ma zapewne fakt, że jeśli Albanie odwiedziło do tej pory aż 88,7% Albańczyków żyjących w Kosowie, to tylko 31,6% obywateli Albanii było w Kosowie<sup>89</sup>. W efekcie kosowscy Albańczycy są przekonani, że znają Albanie lepiej, niż obywatele Albanii znają Kosovo, a z tezą tą zapewne zgodziłoby się wielu mieszkańców Albanii.

---

<sup>89</sup> KFOS, *KOSOVO – ALBANIA...*, s. 13.

# 4.

## ***Post scriptum.* Wspólnota narodowa Albanii i Kosowa a plan stworzenia „Wielkiej Albanii”**

W XIX w. na Bałkanach formułowano kolejne plany polityczne, zakładające utworzenie państw obejmujących ziemie zamieszkałe przez wszystkich członków danego narodu. Jednym z nich był grecki projekt „Megali Idea” (*Wielka Idea*) czy też serbski program „Načertanije” (*Szkic*). Z kolei Albańczycy ukuli ideę „Etnicznej Albanii”<sup>90</sup> (*Shqipëria etnike*) bądź „Albanii Naturalnej” (*Shqipëria*

---

<sup>90</sup> W albańskiej literaturze nigdy nie istniał termin „Wielka Albania”. Był i wciąż jest on używany głównie przez autorów zagranicznych, w tym polityków i badaczy serbskich.

*natyrale*), która zakładała zjednoczenie wszystkich ziem albańskich (*bashkimin e trojëve shqiptare*) zamieszkałych głównie przez Albańczyków<sup>91</sup>, żyjących wówczas w granicach imperium osmańskiego. Podobnie jak grecka czy serbska, również ta albańska idea polityczna nigdy nie została urzeczywistniona. Kiedy bowiem ustalano granice niepodległej Albanii podczas konferencji w Londynie (1913 r.), podjęto decyzję o pozostawieniu poza jej granicami ok. 40% ziem zamieszkałych wówczas przez Albańczyków. Wśród Albańczyków powstało wówczas istniejące do dziś przekonanie, że naród albański pozostaje rozerwany i powinien być zjednoczony.

W ostatnich latach różni politycy albańscy wypowiedzieli się w sprawie potencjalnego zjednoczenia narodowego – przede wszystkim w kwestii możliwego połączenia się Albanii z Kosowem. Warto podkreślić, że tego rodzaju plan nigdy nie stanowił priorytetu dla żadnego z głównych ugrupowań politycznych w Albanii i Kosowie. Wspominano o nim najczęściej podczas świąt narodowych lub kampanii wyborczych i był on wykorzystywany zarówno przez PD, jak i PS w celu poszerzenia własnego elektoratu. Były premier Albanii, Sali Berisha, niejednokrotnie wskazywał, że kwestia utworzenia unii pomiędzy Albanią i Kosowem nie jest rozważana. Argumentował również, że idea zjednocze-

---

<sup>91</sup> Obecnie ziemie te, poza Albanią i Kosowem, wchodzi częściowo w skład Czarnogóry, Serbii, Macedonii Północnej oraz Grecji.

nia ogólnonarodowego urzeczywistni się w momencie, gdy Kosowo i Albania staną się członkami Unii Europejskiej<sup>92</sup>. Tego rodzaju stanowisko było powtarzane przez kolejnych przywódców w Tiranie i Prisztinie. Nieustannie oddalanie się perspektywy członkostwa Albanii i Kosowa w UE powoduje jednak, że w narracjach polityków albańskich coraz częściej pojawiają się postulaty odwołujące się do idei zjednoczenia narodowego, które dotyczą przede wszystkim dalszego zbliżenia Albanii i Kosowa. O poparciu dla takiego zbliżenia obu państw niejednokrotnie wspominali m.in. premier Albanii E. Rama<sup>93</sup> oraz były premier i prezydent Kosowa H. Thaçi. Premier Rama zapowiedział nawet w 2018 r. wypracowanie wspólnego dokumentu strategicznego, który określałby to, w jaki sposób doprowadzić do zjednoczenia obu państw do 2025 r. Jednak jak dotąd (październik 2023 r.) tego rodzaju dokument nie powstał. Takiej możliwości nie odrzucał również premier Kosowa R. Haradinaj, zdecydowany przeciwnik dokonywania jakichkolwiek zmian granic w regionie. Co więcej, uważał on również,

<sup>92</sup> Sali Berisha: *Bashkimi me Kosovën nuk është opsion*, 17.12.2011, <https://www.evropaelire.org/a/24424790.html> [23.10.2023].

<sup>93</sup> W 2015 r. premier E. Rama stwierdził, że połączenie Albanii i Kosowa jest nieuchronne i bezdyskusyjne, pytaniem pozostaje jedynie, jak to się stanie. Natomiast w 2018 r., podczas uroczystości z okazji dziesiątej rocznicy ogłoszenia niepodległości przez Kosowo, zasugerował nawet, że oba państwa mogłyby w przyszłości połączyć urząd wspólnego prezydenta. Kosovo between Greater Albania and multilateral coordination in the Balkans; D. Janjevic, *Albania and Kosovo could have 'single president'*, 19.02.2018, <https://www.dw.com/en/albanias-edi-rama-floats-joint-president-idea-in-kosovo/a-42642058> [21.10.2023].

że w sytuacji zablokowania procesu akcesyjnego Kosowa do UE, możliwe byłoby zorganizowanie referendum w kwestii zjednoczenia Kosowa i Albanii<sup>94</sup>. Haradinaj twierdził jednocześnie, że realizacja projektu zjednoczeniowego mogłaby trwać latami, a obecnie należy skoncentrować się na pogłębianiu współpracy bilateralnej i usunięciu istniejących w tym zakresie wszelkich przeszkód biurokratycznych i administracyjnych<sup>95</sup>.

Jakkolwiek premier E. Rama coraz częściej odwołuje się w swych wypowiedziach do idei narodowej, zasadne wydaje się stwierdzenie, że narracja ta wynika w pierwszym rzędzie z chęci wzmocnienia poparcia politycznego premiera i jego ugrupowania w albańskim społeczeństwie. W przypadku premiera A. Kurtiego idea ogólnonarodowego zjednoczenia zawsze była istotną częścią jego programu politycznego. Kurti wprost proponował zatem, aby Albania i Kosowo utworzyły federację lub konfederację jeszcze przed przystąpieniem do Unii Europejskiej, argumentując przy tym, że UE to międzynarodowa unia państw, a nie narodów<sup>96</sup>. Co więcej,

<sup>94</sup> European Principal Group, *All in? Kosovo, Albania and the prospects of unification*, 03.2021, <https://europeanprincipalgroup.com/wp-content/uploads/2021/03/20210220-LVV-Kosovo-Albania-unification-ViennEast-Compass.pdf>.

<sup>95</sup> B. Begisholli, *Kosovo and Albania Agree...*; Kurti rikthehet të flasë për bashkimin kombëtar: Nuk e harrojmë, është qëllimi kryesor, 11.06.2023, <https://www.gazeta-express.com/kurti-rikthehet-te-flase-per-bashkimin-kombetar-nuk-e-harrojme-eshte-qellimi-kryesor/> [25.10.2023].

<sup>96</sup> Albin Kurti: *Bashkimi kombëtar nuk ka alternativë*, <https://telegرافي.com/albin-kurti-bashkimi-kombetar-nuk-ka-alternative-fotovideo/> [28.10.2023].

w 2019 r. zarejestrowano w Albanii siostrzane ugrupowanie kosowskiego LVV, którego głównym zadaniem, jak podkreślał A. Kurti, jest wzmacnianie idei zjednoczenia narodowego (a także integracji Kosowa i Albanii) wśród albańskiego społeczeństwa<sup>97</sup>.

Niezależnie od stanowiska polityków w Tiranie i Prisztinie, kluczowe pozostaje w rzeczywistości to, w jaki sposób do pomysłu potencjalnego zjednoczenia Kosowa i Albanii odnoszą się sami Albańczycy. Dwie kosowskie organizacje pozarządowe (*Kosovo Foundation for Open Society* oraz *Open Society Foundation*) opublikowały w 2019 r. wyniki badań opinii publicznej, przeprowadzonych w Albanii oraz w Kosowie i dotyczących ich wzajemnych stosunków. Kwestia potencjalnej unifikacji była jednym z tematów przeprowadzonego badania. Pokazało ono, że 63% Albańczyków z Albanii oraz 54% Albańczyków Kosowa pozytywnie odniosło się do tej idei, i jeśli pojawiłaby się realna szansa na zjednoczenie, zagłosowałoby za nim 75% obywateli Albanii oraz 64% obywateli Kosowa. Jednakże większość ankietowanych wyraziła opinię, że unifikacja jest niemożliwa<sup>98</sup>. Co ciekawe, poparcie dla idei zjednoczenia Albanii i Kosowa spadło, kiedy ankietowani zostali zapytani o to, czy byłiby skłonni zapłacić podatek, który umożliwiłby zjednoczenie

<sup>97</sup> *Lëvizja Vetëvendosje zyrtarisht në Shqipëri: Objektiv, bashkimi kombëtar*, 8.04.2019, <https://shqiptarja.com/lajm/levizja-vetevendosje-zyrtarisht-ne-shqiperi-objektiv-bashkimi-kombetar> [28.10.2023].

<sup>98</sup> A. Fodor, op.cit., s. 162.



obu państw. Badania opinii publicznej pokazały bowiem, że tylko 29,5% respondentów w Albanii i 43,5% w Kosowie zgodziłoby się zapłacić tego rodzaju podatek<sup>99</sup>.

---

<sup>99</sup> KFOS, *KOSOVO – ALBANIA...*, s. 38.

## Podsumowanie

W okresie ostatnich piętnastu lat Kosowo i Albania konsekwentnie wzmacniały swoje relacje, zarówno w wymiarze politycznym, gospodarczym, jak i społeczno-kulturowym. Pomimo częściowo odmiennych doświadczeń historycznych z okresu ostatniego stulecia, oba państwa pozostają ze sobą blisko przede wszystkim pod względem kulturowym – łączy je wspólny naród albański oraz pamięć o wspólnej walce narodowowyzwoleńczej z przełomu XIX i XX w.

Zarówno władze w Tiranie, jak i w Prisztinie konsekwentnie działają na rzecz wzmacniania relacji bilateralnych, niezależnie od tego, jakie ugrupowanie polityczne sprawuje

rządy w danym państwie. Jednocześnie należy stwierdzić, że politykiem, który na przestrzeni ostatnich piętnastu lat odegrał główną rolę w zbliżeniu Albanii i Kosowa, był z pewnością wieloletni premier Albanii E. Rama.

Organizacja kolejnych wspólnych posiedzeń obu rządów oraz podpisywanie nowych umów i deklaracji świadczy niewątpliwie o obustronnej woli pogłębiania stosunków bilateralnych, nie oznacza jednak takiej samej determinacji w kwestii implementacji zawartych porozumień. Wiele zawartych umów nie zostało dotychczas wdrożonych w życie, a część zapewnień (np. w kwestii koordynacji polityk zagranicznych) ma w dużym stopniu charakter deklaracyjny, a nie rzeczywisty. Nadal istnieje zatem znaczna przestrzeń dla rozwoju stosunków bilateralnych, zwłaszcza zaś w wymiarze gospodarczym.

Nie ulega wątpliwości, że Albania konsekwentnie wspiera działania Kosowa na rzecz powszechnego uznania międzynarodowego oraz uzyskania statusu państwa członkowskiego Organizacji Narodów Zjednoczonych. Oba państwa łączą także wspólne priorytety w obszarze polityki zagranicznej, wśród których kluczowe miejsce zajmuje dążenie do członkostwa w Unii Europejskiej. Kosowo i Albania rozwijają ponadto współpracę międzynarodową w ramach różnych formatów i inicjatyw regionalnych.

Spory pomiędzy przywódcami obu państw, szczególnie widoczne w relacjach premierów Ediego Ramy i Albina Kurtiego, zdają się wpływać negatywnie na stosunki Kosowa

i Albanii. Choć w warstwie werbalnej dotyczą one głównie rozbieżności co do strategii władz w Prisztinie w stosunku do Serbii i prowadzonego z nią dialogu pod auspicjami Unii Europejskiej, mają również oczywisty wymiar ambicjonalny. Obaj przywódcy widzieliby bowiem siebie w roli symbolicznego i politycznego lidera świata albańskiego, tj. przywódcy wszystkich Albańczyków żyjących w regionie Bałkanów. Widać ponadto, że władze Kosowa – państwa, które niedawno ogłosiło niepodległość – starają się podkreślać podmiotowość prawnomiędzynarodową Kosowa oraz jego równorzędną pozycję w relacjach z Albanią – symboliczną ojczyzną wszystkich Albańczyków. Mając na uwadze interesy ogólnonarodowe, należy jednak podkreślić, że jakiegokolwiek spory personalne pomiędzy przywódcami obu państw nie powinny w dłuższej perspektywie wpłynąć hamująco na rozwój relacji kosowsko-albańskich.

Podsumowując, należy wreszcie stwierdzić, że pomysł zjednoczenia Albanii i Kosowa jest obecnie mało realny. Bardziej prawdopodobne jest z kolei uzyskanie w przyszłości członkostwa w Unii Europejskiej przez te państwa, co pozwoliłoby obywatelom Albanii i Kosowa na realizację „albańskich marzeń” o narodowym zjednoczeniu w ramach szerszej formuły europejskiej. Co więcej, uzyskanie przez Albanię i Kosowo członkostwa w Unii Europejskiej stanowiłoby gwarancję, że integracja obszarów zamieszkałych przez Albańczyków dokona się właśnie w ramach UE i żadne z państw nie będzie dążyć w przyszłości do realizacji planu

zjednoczeniowego, który mógłby przyczynić się do destabilizacji całego regionu Bałkanów (czego szczególnie obawia się Zachód) i doprowadzić do kolejnych zmian granic, np. w postaci przyłączenia Republiki Serbskiej do Serbii.

Potencjalne zjednoczenie stanowiłoby także kolejne wyzwanie dla społeczeństw Albanii i Kosowa. Oznaczałoby bowiem konieczność wypracowania wspólnych decyzji dotyczących niezwykle ważnych kwestii symbolicznych (np. wyboru stolicy i symboli państwowych), które prędzej czy później doprowadziłyby do sporów pomiędzy Albańczykami.

Należy wreszcie stwierdzić, że pomysł zjednoczenia obu państw jest obecnie niemożliwy do realizacji także ze względów prawnych. Konstytucja Kosowa przewiduje bowiem, że państwo to nie może dążyć do zawarcia unii z jakimkolwiek państwem lub być częścią innego państwa (art. 1, ust. 3). Do wprowadzenia zmian w ustawie zasadniczej Kosowa niezbędne jest uzyskanie chociażby częściowego poparcia ze strony serbskich parlamentarzystów, a warunek ten wydaje się obecnie niemożliwy do spełnienia. Nie ulega również wątpliwości, że tego rodzaju plan musiałby uzyskać wsparcie ze strony Stanów Zjednoczonych, UE czy też Rosji, a na to Kosowo i Albania na razie nie mogą liczyć<sup>100</sup>.

---

<sup>100</sup> European Principal Group, *All in? Kosovo...*

## Bibliografia

### Monografie

Biberaj E., *Albania. A Socialist Maverick*, Oksford 1990.

Biberaj E., *Shqipëria në tranzicion: rruga e vështirë drejt demokracisë: 1990-2010*, Tirana 2011.

Czekalski T., *Albania 1920-1939 – państwo, gospodarka, kultura*, Kraków 1996.

Czekalski T., *Albania*, Warszawa 2003.

Czekalski T., Hauziński J., Leśny J., *Historia Albanii*, Wrocław 2009.

Czekalski T., *The Shining Beacon of Socialism in Europe: the Albanian State and Society in the Period of Communist Dictatorship 1944-1992*, Kraków 2013.

- Dervishi K., *Historia e Shtetit Shqiptar 1912-2005, organizimi shtetëror, jeta politike, ngjarjet kryesore, të gjithë ligjëvënësit, ministat dhe kryetarët e shtetit shqiptar*, Tirana 2006.
- Domachowska A., *Od reminiscencji do realizacji „wielkiej idei”? Działalność polityczna Albańczyków na Bałkanach na przełomie XX i XXI wieku*, Toruń 2017.
- Dziak W., *Albania między Belgradem, Moskwą i Pekinem*, Warszawa 1991.
- Judah T., *Kosovo – war and revenge*, New Haven 2002.
- Judah T., *Kosovo – what everyone needs to know*, Oksford 2008.
- Ker-Lindsay J., *Kosovo. The Path to Contested Statehood in the Balkans*, Londyn 2009.
- KFOS, *KOSOVO – ALBANIA Interaction, knowledge, values, beliefs, cooperation and unification*, Prishtina-Tirana, 5.02.2020.
- Kola P., *The Search for Greater Albania*, Londyn 2003.
- Koseski A., *Albania – krótki zarys dziejów*, Warszawa 1988.
- Malcolm N., *Kosovo – a short history*, Londyn 2002.
- Malcolm N., *The war over Kosovo, [w:] War and change in the Balkans. Nationalism, Conflict and Cooperation*, B.K. Blitz (red.), Cambridge 2006.
- Memedi A., *Shtetformimi i Kosovës*, Prisztina 2011.
- Mertus J.A., *Kosovo. How Myths and Truths Started a War*, Londyn 1999.
- Murati Sh., *Çështja shqiptare pas pavarësisë së Kosovës*, Tirana 2009.
- Myzyri H., *Historia e Shqipërisë dhe e Shqiptarëve*, Prizren 2001.
- Pawłowski K., *Kosowo – konflikt i interwencja*, Lublin 2008.
- Perritt Jr. H. H., *The Road to independence for Kosovo. A chronicle of the Ahtisaari Plan*, Cambridge 2009.
- Qosja R., *Rilindja e dytë*, Tirana 2007.
- Qosja R., *Shqipëria dhe Kosova: si janë dhe si do të duhej të jenë*, Tirana 2013.

Zhelyazkova A., *Albanian identities*, [w:] *Albania and the Albanian identities*, International Center for Minority Studies and Intercultural Relations, Sofia 2000.

Schmitt J., *Shqiptarët. Një histori midis Lindjes dhe Perëndimit*, Tirana 2012.

## Artykuły

Fodor A., *Albania and Kosovo – Common Ties, Common Issues*, „Foreign Policy Review”, 15 (1) 2022.

## Źródła internetowe

*Abetarja e përbashkët fshin kufijtë Shqipëri-Kosovë*, 1.09.2022, <https://www.albinfo.at/abetarja-e-perbashket-fshine-kufijte-shqiperi-kosove/>.

*Albania and Kosovo consider founding shared embassies and common economic space*, 19.02.2020, <https://europeanwesternbalkans.com/2020/02/19/albania-and-kosovo-consider-founding-shared-embassies-and-common-economic-space/>.

*Albania and Kosovo to hold ninth intergovernmental meeting in Gjakova*, 13.06.2023, <https://euronews.al/en/albania-and-kosovo-to-hold-ninth-intergovernmental-meeting-in-gjakova/>.

*Albania and Kosovo will have a 130 km railway line with a 200 million lek tender for consulting services*, 17.10.2022, <https://scantv.al/albania-and-kosovo-will-have-a-130-km-railway-line-with-a-200-million-lek-tender-for-consulting-services/>.

*Albania and Kosovo, joint cultural agenda*, 13.02.2014, <https://top-channel.tv/english/albania-and-kosovo-joint-cultural-agenda/>.

*Albania, Kosovo parliaments hold first joint session in Tirana*, 27.11.2022, <https://www.kryeministria.al/en/newsroom/shqiperi-kosove-dy-kuvende-ne-mbledhjen-e-pare-te-perbashket/>.



- Albania-Kosovo agreement signed in Prizren*, 11.01.2014, <https://top-channel.tv/english/albania-kosovo-agreement-signed-in-prizren/>.
- Albania-Kosovo Gas Pipeline (ALKOGAP)*, <https://www.wbif.eu/project/PRJ-MULTI-ENE-012>.
- Albania-Kosovo joint meeting on October 2*, 30.09.2020, <https://europeanwesternbalkans.com/2020/09/30/albania-kosovo-joint-meeting-on-october-2/>.
- Albania-Kosovo relations: numerous agreements, little implementation*, 3.10.2020, <https://www.tiranatimes.com/?p=147306>; <https://exit.al/en/135330/>.
- Albanian Embassy in Russia, Albania and Kosovo inaugurate Joint Consulate in Munich*, <https://ambasadat.gov.al/russia/en/albania-and-kosovo-inaugurate-joint-consulate-munich>.
- Albanian Government, Fifth joint meeting between the governments of Albania and Kosovo*, 26.11.2018, <https://www.kryeministria.al/en/newsroom/mbledhja-e-pestes-e-perbashket-e-qeverive-te-shqiperise-dhe-te-kosoves/>.
- Albin Kurti: Bashkimi kombëtar nuk ka alternativë*, <https://telegafi.com/albin-kurti-bashkimi-kombetar-nuk-ka-alternative-fotovideo/>.
- Baliu D., Kosovo producers complain of damages from low-priced imports*, 9.11.2017, <https://prishtinainsight.com/kosovo-producers-complain-damages-low-priced-imports/>.
- Begisholli B., Albania, Macedonia, Profit from Kosovo's Tariff War*, 24.01.2019, <https://balkaninsight.com/2019/01/24/albania-macedonia-profit-from-kosovo-s-tariff-war-01-24-2019/>.
- Begisholli B., Kosova dhe Shqipëria marrëveshje për politikë të jashtme të përbashkët*, 3.07.2019, <https://www.reporter.al/2019/07/03/kosova-dhe-shqiperia-marreveshje-per-politike-te-jashtme-te-perbashket/>.

- Begisholli B., *Kosovo and Albania Agree to Run Joint Foreign Policy*, 3.07.2019, <https://balkaninsight.com/2019/07/03/kosovo-and-albania-agree-to-run-joint-foreign-policy/>.
- Bislimi B., *Abetarja e përbashkët e Shqipërisë dhe e Kosovës*, 17.05.2012, <https://www.evropaelire.org/a/24583954.html>.
- Council of Europe, Committee on Legal Affairs and Human Rights, *Inhuman treatment of people and illicit trafficking in human organs in Kosovo*, [https://assembly.coe.int/committeedocs/2010/20101218\\_ajdoc462010provamended.pdf](https://assembly.coe.int/committeedocs/2010/20101218_ajdoc462010provamended.pdf).
- Deconstruction of the Idea of Unification: the Future of Relations between Kosovo and Albania*, KIPRED, February 2020, [https://www.kipred.org/repository/docs/DECONSTRUCTION\\_OF\\_THE\\_IDEA\\_OF\\_UNIFICATION\\_THE\\_FUTURE\\_OF\\_RELATIONS\\_BETWEEN\\_KOSOVO\\_AND\\_ALBANIA\\_40775.pdf](https://www.kipred.org/repository/docs/DECONSTRUCTION_OF_THE_IDEA_OF_UNIFICATION_THE_FUTURE_OF_RELATIONS_BETWEEN_KOSOVO_AND_ALBANIA_40775.pdf).
- Delia-Kaci J., *Kuvendi i Shqipërisë miraton rezolutën në mbështetje të Kosovës*, 12.10.2023, <https://www.evropaelire.org/a/rama-vetedobesimi-diplomatik-kosoves/32634480.html>.
- Dhimolea A., *Comprehensive Cooperation between Albania and Kosovo as an auxiliary instrument to a speedy regional economic integration*, Friedrich Ebert Stiftung, April 2023, <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/albanien/20321.pdf>.
- Dick Marty's report on organ trafficking in Kosovo to remain*, CoE decides, 1.05.2023, <https://euronews.al/en/dick-martys-report-on-organ-trafficking-in-kosovo-to-remain-coe-decides/>.
- Dimitrievska V., *Albania steps in to help Kosovo avoid electricity rationing*, 15.08.2022, <https://intellinews.com/albania-steps-in-to-help-kosovo-avoid-electricity-rationing-253547/>.
- Domachowska A., *Albania organizatorem szczytu państw Procesu Berlińskiego*, „Komentarze IES”, nr 985 (233/2023), <https://ies.lublin.pl/komentarze/albania-organizatorem-szczytu-panstw-procesu-berlinskiego/>.

- Domachowska A., *Pomysł utworzenia „małego Schengen” dzieli państwa bałkańskie*, „Komentarze IEŚ”, nr 89 (89/2019), <https://ies.lublin.pl/komentarze/pomysl-utworzenia-malego-schengen-dzieli-panstwa-balkanskie/>.
- Domachowska A., *Serbia i Kosowo: porozumienie o normalizacji relacji ekonomicznych*, „Komentarze IEŚ”, nr 248 (151/2020), <https://ies.lublin.pl/komentarze/serbia-i-kosowo-porozumienie-o-normalizacji-relacji-ekonomicznych/>.
- Domachowska A., *Edi Rama: intensyfikacja albańskiej dyplomacji w regionie*, „Komentarze IEŚ”, nr 905, 153/2023, <https://ies.lublin.pl/komentarze/edi-rama-intensyfikacja-albanskiej-dyplomacji-w-regionie/>.
- Dua Lipa is granted Albanian citizenship*, 28.11.2022, <https://www.bbc.com/news/entertainment-arts-63779910>.
- Erabara Gj., *Albanian PM to Sue Kosovo's Haradinaj for Libel*, 25.10.2019, <https://balkaninsight.com/2019/10/25/albania-prime-minister-plans-to-sue-kosovos-haradinaj-for-libel/>.
- Rama sues Haradinaj for defamation over “territory exchange” declarations*, 15.01.2020, <https://top-channel.tv/english/rama-sues-haradinaj-for-defamation-over-territory-exchange-declarations/>.
- European Principal Group, *All in? Kosovo, Albania and the prospects of unification*, 03.2021, <https://europeanprincipalgroup.com/wp-content/uploads/2021/03/20210220-LVV-Kosovo-Albania-unification-ViennEast-Compass.pdf>.
- Fazliu E., *Kosovo and Albania refuse to participate in Sarajevo summit*, 8.07.2019, <https://prishtinainsight.com/kosovo-and-albania-refuse-to-participate-in-sarajevo-summit/>.
- Halla B., *Kosovo, Albania, sign 19 agreements at eighth bilateral meeting*, 21.06.2022, [https://www.euractiv.com/section/politics/short\\_news/kosovo-albania-sign-19-agreements-at-eighth-bilateral-meeting/](https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/kosovo-albania-sign-19-agreements-at-eighth-bilateral-meeting/).

- Instat, *Eksporti sipas vendeve, 2018-2022*, <https://www.instat.gov.al/al/temat/tregtia-e-jashtme/>.
- Ismail Kadare receives Kosovar citizenship*, 1.08.2023, <https://www.anabelmagazine.com/news/71045/ismail-kadare-merr-nenshtetesine-kosovare/eng>.
- Ismail Kadare, "Honorary Citizen" of Fushë-Kosovo*, 8.06.2023, <https://www.koha.net/en/culture/380885/Ismail-Kadare,-Honorary-Citizen-of-Kosovo/>.
- Isufi A., *Kosovo, Albania Unveil Joint project for Railway Link*, 13.12.2021, <https://prishtinainsight.com/kosovo-albania-unveil-joint-project-for-railway-link>.
- Isufi P., *Kosovo Stunned as Dua Lipa Festival Shifts to Albania*, 16.06.2022, <https://prishtinainsight.com/kosovo-stunned-as-dua-lipa-festival-shifts-to-albania/>.
- Janjevic D., *Albania and Kosovo could have 'single president'*, 19.02.2018, <https://www.dw.com/en/albanias-edi-rama-floats-joint-president-idea-in-kosovo/a-42642058>.
- Joint consulate for Albania and Kosovo in Bari, Italy*, 16.08.2016, <https://top-channel.tv/english/joint-consulate-for-albania-and-kosovo-in-bari-italy/>.
- Joint Embassies of Albania and Kosovo: Unprecedented Move?*, 10.03.2017, <https://europeanwesternbalkans.com/2017/03/10/joint-embassies-of-albania-and-kosovo-unprecedented-move/>.
- Kosova bojkoton takimin BE-Ballkani në Tiranë! Asnjë përfaqësues në organizimin me fokus Procesin e Berlinit*, 17.07.2023, <https://top-channel.tv/2023/07/17/kosova-bojkoton-takimin-be-ballkani-ne-tirane-asnje-perfaqesues-ne-organizimin-me-fokus-procesin-e-berlinit/>.
- Kosovarët, rusët e ukrainasit, blerësit kryesorë në Lungomare*, 11.09.2022, <https://paparaci.com/199890/kosovaret-ruset-e-ukrainasit-bleresit-kryesore-ne-lungomare/>.

*Kosovo and Albania harmonize the calendar of joint activities in public diplomacy*, 13.07.2023, <https://www.bidd.org.rs/kosovo-and-albania-harmonize-the-calendar-of-joint-activities-in-public-diplomacy/>.

*Kryeministri Edi Rama takohet me Haradinaj, zbardhet takimi*, 19.10.2023, <https://lapsi.al/2023/10/19/kryeministri-edi-rama-takohet-me-haradinaj-zbardhet-takimi/>.

*Kurti rikthehet të flasë për bashkimin kombëtar: Nuk e harrojmë, është qëllimi kryesor*, 11.06.2023, <https://www.gazetaexpress.com/kurti-rikthehet-te-flase-per-bashkimin-kombetar-nuk-e-harrojme-eshte-qellimi-kryesor/>.

*Kurti: I have a fair and good relationship with Rama, but also disagreements*, 12.08.2023, <https://www.kosovo-online.com/en/news/politics/kurti-i-have-fair-and-good-relationship-rama-also-disagreements-12-8-2023>.

*Kush është Gentian Sala sekretari koordinues për marrëdhëniet Kosovë-Shqipëri*, 27.09.2021, <https://euronews.al/kush-eshte-gentian-sala-sekretari-koordinues-per-marredheniet-kosove-shqiperi/>.

*Lëvizja Vetëvendosje zyrtarisht në Shqipëri: Objektiv, bashkimi kombëtar*, 8.04.2019, <https://shqiptarja.com/lajm/levizja-vete-vendosje-zyrtarisht-ne-shqiperi-objektiv-bashkimi-kombetar>.

*Likmeta B., Albania Urges China to Recognise Kosovo*, 3.09.2010, <https://balkaninsight.com/2010/09/03/albania-urges-china-to-recognise-kosovo/>.

*Opozita kosovare dënon ashpër bojkotimin e takimit BE-Ballkani në Tiranë, mesazh Kurtit: Rama nuk të ftoi në dasmë*, 17.07.2023, <https://top-channel.tv/2023/07/17/opozita-kosovare-denon-ashter-bojkotimin-e-takimit-be-ballkani-ne-tirane-mesazh-kurtit-rama-nuk-te-ftoi-ne-dasme/>.

*Over 1 million vacationers came to Albania from Kosovo, Italian tourists came second*, 26.08.2023, <https://top-channel.tv/english/>

- over-1-million-vacationers-came-to-albania-from-kosovo-italian-tourists-came-second/.
- Pawłowski K., *Kosowo: prezydent Hashim Thaçi ustępuje ze stanowiska*, „Komentarze IEŚ”, nr 283, 186/2020, <https://ies.lublin.pl/komentarze/kosowo-prezydent-hashim-thaci-ustepuje-ze-stanowiska/>.
- Pineles D.B., *The Controversial Legacy of Dick Marty in Kosovo*, 26.04.2022, <https://balkaninsight.com/2022/04/26/the-controversial-legacy-of-dick-marty-in-kosovo/>.
- PM Rama asks CoE to withdraw Dick Marty's report for organ trafficking, 17.05.2023, <https://euronews.al/en/rama-asks-coe-to-withdraw-dick-martys-report-for-organ-trafficking/>.
- Popova E., Morina D., *Thaci Urges Albania to Grant Kosovars Citizenship*, 11.10.2017, <https://balkaninsight.com/2017/10/11/thaci-urges-albania-to-grant-kosovars-citizenship-10-11-2017/>.
- Prime Minister Office, *13 agreements are signed between the Government of Kosovo and the Government of Albania*, 6.07.2023, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/13-agreements-are-signed-between-the-government-of-kosovo-and-the-government-of-albania/>.
- Prime Minister Office, *Joint Meeting of Government of Republic of Kosovo and Government of Republic of Albania*, 11.01.2014, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/joint-meeting-of-government-of-republic-of-kosovo-and-government-of-republic-of-albania/>.
- Prime Minister Office, *Prime Minister Kurti on the 145th anniversary of the League of Prizren: The League unites us today and will unite us no matter what!*, 10.06.2023, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/prime-minister-kurti-on-the-145th-anniversary-of-the-league-of-prizren-the-league-unites-us-today-and-will-unite-us-no-matter-what/>.

Prime Minister Office, *Prime Minister Kurti's speech at the joint meeting of the Assemblies of Albania and Kosovo*, 27.11.2022, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/prime-minister-kurtis-speech-at-the-joint-meeting-of-the-assemblies-of-albania-and-kosovo/>.

Prime Minister Office, *Prime Minister: Albania is a strong ally of Kosovo*, 27.06.2010, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/prime-minister-albania-is-a-strong-ally-of-kosovo/>.

Prime Minister Office, *The second joint meeting was held between the Government of Kosovo and the Government of Albania*, 23.03.2015, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/the-second-joint-meeting-was-held-between-the-government-of-kosovo-and-the-government-of-albania/>.

*Project on Albania-Kosovo Railway Moves Forward*, 31.01.2022, <https://invest-in-albania.org/project-on-albania-kosovo-railway-moves-forward>.

*Rama calls him a friend, but when Kurti comes to Tirana, he stays away*, 13.10.2023, <https://www.cna.al/english/politike/foto-rama-e-quan-mik-por-kur-kurti-vjen-ne-tirane-i-qendron-larg-i377240>.

*Rama: Kurti stubborn and maximalist, should have made different choices*, 10.08.2023, <https://www.kosovo-online.com/en/news/politics/rama-kurti-stubborn-and-maximalist-should-have-made-different-choices-10-8-2023>.

Republic of Albania, Ministry for Europe and Foreign Affairs, *Minister Bushati at the inauguration of the "new house of the Albanians" in Milan. The Albanian Consulate, a "success model" also in the framework of cooperation with Kosovo*, 11.01.2018, <https://punetijashtme.gov.al/en/ministri-bushati-ne-perurimin-e-shtepise-re-re-te-shqiptareve-ne-milano-konsullata-shqiptare-nje-model-suksesi-edhe-ne-kuader-te-bashkepunimit-me-kosoven-2/>.

- SAD priznale Republiku Kosovo*, 18.02.2008, <https://www.slobodna-evropa.org/a/1002751.html>.
- Sali Berisha: Bashkimi me Kosovën nuk është opsion*, 17.12.2011, <https://www.evropaelire.org/a/24424790.html>.
- Sejda A., Analistët: Bojkoti nga Kurti i takimit joformal në Tiranë dëmton Kosovën*, 17.07.2023, <https://www.rtklive.com/sq/news-single.php?ID=641955>.
- Sinoruka F., Albanian MPs Adopt Resolution Condemning Kosovo War Crimes Report*, 22.07.2022, <https://balkaninsight.com/2022/07/22/albanian-mps-adopt-resolution-condemning-kosovo-war-crimes-report/>.
- Sinoruka F., Kosovo Reclaims Dua Lipa Festival After Sudden U-Turn*, 20.06.2022, <https://prishtinainsight.com/kosovo-reclaims-dua-lipa-festival-after-sudden-u-turn/>.
- Takimi i katërt ndërqeveritar Shqipëri-Kosovë*, <https://punetejashme.gov.al/takimi-i-katert-nderqeveritar-shqiperi-kosove/>.
- The Assembly of Albania approves the resolution for Dick Marty's report*, 21.07.2022, <https://www.koha.net/en/arboretum/335685/Rama-accuses-us-of-sticking-the-knife-in-Kosovo/>.
- The majority of Albanians want a joint Kosovo-Albania national football team*, 16.12.2022, <https://euronews.al/en/the-majority-of-albanians-want-a-joint-kosovo-albania-national-football-team/#>.
- The third joint meeting between the Government of Kosovo and the Government of Albania is held*, 3.06.2016, <https://kryeministri.rks-gov.net/en/blog/the-third-joint-meeting-between-the-government-of-kosovo-and-the-government-of-albania-is-held/>.
- 'There are some things in life you never forget': Rita Ora looks elegant in black and white jacket and matching skirt as she's handed prestigious award by President of Albania Bajram Begaj*, 5.09.2022, <https://www.dailymail.co.uk/tvshowbiz/ar>



- ticle-11182519/Rita-Ora-looks-elegant-black-white-shes-handed-prestigious-award-President-Albania.html.
- Todorović I., Kosovo may buy stake in gas-fired power plant project in Albania, 21.06.2022, <https://balkangreenenergynews.com/kosovo-may-buy-stake-in-gas-fired-power-plant-project-in-albania/>.
- Tourists brought in a record of 1.55 billion euros in the first six months of 2023*, 12.09.2023, <https://euronews.al/en/tourists-brought-in-a-record-of-1-55-billion-euros-in-the-first-six-months-of-2023/>.
- Ubistvo kosovskog policajca: Priština optužuje "srpske kriminalne bande"*, 24.09.2023, <https://www.vreme.com/vesti/ubistvo-kosovskog-policajca-pristina-optuzuje-srpske-kriminalne-bande/>.
- UNDP, *Tourism and Hospitality in Albania 2022. An assessment of tourism trends and performance*, December 2022, [https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-12/HOSPITALITY%20AND%20TOURISM%20IN%20ALBANIA\\_FINAL.pdf](https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-12/HOSPITALITY%20AND%20TOURISM%20IN%20ALBANIA_FINAL.pdf).
- United Nations, *At UN, Albania criticizes Serbia over actions in northern Kosovo*, 27.09.2011, <https://news.un.org/en/story/2011/09/389492-un-albania-criticizes-serbia-over-actions-northern-kosovo>.
- Veliaj: Albanian passports should be given to all citizens of Kosovo*, 27.11.2022, <https://www.kosovo-online.com/en/news/politics/veliaj-albanian-passports-should-be-given-all-citizens-kosovo-27-11-2022>.
- Vrapi J., *Albania-Kosovo Cultural Calendar in 2022, activities and collaborations in the field of art, libraries, museums and heritage*, 29.11.2021, <https://sot.com.al/english/kultura/kalendari-kulturor-shqiperi-kosove-ne-2022-aktivitete-dhe-bashkepunime-n-i477978>.

*What were the agreements signed today between Albania-Kosovo?*,  
26.11.2021, [https://euronews.al/en/what-were-the-agreements-  
-signed-today-between-albania-kosovo/](https://euronews.al/en/what-were-the-agreements-signed-today-between-albania-kosovo/).



Albania i Kosowo to państwa niezwykle sobie bliskie w subregionie Bałkanów Zachodnich. Choć ostatnie stulecie stanowi okres odmiennych doświadczeń historycznych obu państw, łączy je wcześniejsze wielowiekowe doświadczenie funkcjonowania w ramach imperium osmańskiego, podobnie jak historia wspólnej walki o niepodległość na przełomie XIX i XX w.

Republika Albanii i Republika Kosowa od lat, niezależnie od tego, kto aktualnie sprawuje rządy w Tiranie i Prisztinie, wzmacniają współpracę bilateralną w obszarze stosunków politycznych, gospodarczych i społeczno-kulturowych.

Albania konsekwentnie wspiera działania Kosowa na rzecz powszechnego uznania międzynarodowego oraz uzyskania statusu państwa członkowskiego Organizacji Narodów Zjednoczonych. Oba państwa łączą także wspólne priorytety w obszarze polityki zagranicznej, wśród których kluczowe miejsce zajmuje dążenie do członkostwa w Unii Europejskiej. Kosowo i Albania rozwijają ponadto współpracę międzynarodową w ramach różnych formatów i inicjatyw regionalnych.

Niezależnie od indywidualnych ambicji politycznych oraz sporów personalnych, pojawiających się okresowo w relacjach między kosowskimi i albańskimi przywódcami politycznymi, stosunki Albanii i Kosowa będą wzmacniane i rozwijane. Nie należy się jednak spodziewać, że w najbliższym czasie dojdzie do realizacji planu zakładającego zjednoczenie Albanii i Kosowa. Bardziej prawdopodobne jest z kolei uzyskanie w przyszłości członkostwa w Unii Europejskiej przez te państwa, co pozwoliłoby obywatelom Albanii i Kosowa na realizację „albańskich marzeń” o zjednoczeniu narodowym w ramach szerszej formuły europejskiej.

ISBN 978-83-67678-40-7



[www.ies.lublin.pl](http://www.ies.lublin.pl)